UBDP PROGRAMINDA KÜLTÜRLER ARASI FARKINDALIK: OKULLAR ARASI BİR KARŞILAŞTIRMA

Neslihan Candan
181182202
Orcid: 0000-0001-7646-0693

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı/ Uluslararası Bakalorya İleri Liderlik Araştırmaları Sertifikalı
Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Jale Onur

İstanbul
T. C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eylül, 2020

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

maltepe üniversitesi	LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	Doküman No	FR-178
		İlk Yayın Tarihi	01.03.2018
		Revizyon Tarihi	23.01.2020
		Revizyon No	01
		Sayfa	1

23/09/2020

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bulguların sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Neslihan CANDAN

Hazırlayan: Enstitü Sekreterliği	Onaylayan: Kalite Yönetim Koordinatörlüğü

TEŞEKKÜR

Canım Oğlum Bora'ya…

Yirmi beş yıllık öğretmen olarak, eğitimde durduğum yeri değiştirmeye, yüksek lisans yaparak yeniden öğrenci olmaya karar verdiğimde sürecin her aşamasının benim için oldukça zorlu geçeceğini elbette öngörmüştüm. Bu öngörümün kaynağında yıllar içinde edindiğim deneyimlere ek olarak meslek yaşamımın son yıllarında tanıştığım ve bu satırların varlık sebebi diye tanımlayabileceğim UBDP programı; programın her türlü kazanımı ve özellikle de öğrenen profilinde yer alan üç sıfatı vardı. Yaşamının tam orta yerinde "risk alan", "araştıran-sorgulayan" ve "dönüşümlü düşünen" bir öğrenci olmaya karar veren biri olarak tüm kalbimle inanıyorum ki bu tez, benim yıllar içinde elde ettiğim kazanımların en değerlisi olacak.

Bu zorlu yolculukta bana rehberlik eden, süreç boyunca yolumu aydınlatan, yolculuğun her anında maddi-manevi yanımda olarak desteklerini esirgemeyen herkese tek tek teşekkür etmek istiyorum.

Tanıdığım ilk günden bu yana bana ilham veren, eğitim alanındaki genel ve UBDP alanındaki özel bilgi birikimi ile mesleki anlamda beni çok yönlü geliştiren, derin bilgisi ve güçlü duruşu ile rol modelim olan; tez konumu seçme, onu derinleştirme ve tamamlama aşamalarındaki güçlü rehberliği ile yolumu daima aydınlatan Dr. Jale Onur'a teşekkür ederim.

Akademik yaşamın zorlu evreninde, bana öğrettikleri her yeni bilgi, kazandırdıkları her beceri ama hepsinden öte öğretmenlik adına verdikleri güçlü ilham için Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün değerli hocaları Prof. Dr. Niyazi Karasar, Dr. Şahin Çetin, Doç. Dr. Şafak Gündüz, Dr. Gökçe Güvercin ve Dr. Mustafa Onur Cesur'a teşekkür ederim.

Meslek yaşamımın ilk gününden bu yana iyi bir öğretmen olabilmem için beni her zaman destekleyen, karşılaştığım her türlü güçlükte daima yanımda duran, yarattığı sevgi çemberiyle tüm yaralarımı iyileştiren, tanıdığı fırsatlarla sürekli gelişimime katkı sağlayan,

UBDP ile tanıştıran, verdiği eğitimler ile bu alanda derinleşmeme olanak tanıyan okulum Özel İzmir Amerikan Koleji'nin tüm öğrenci, öğretmen, çalışan ve yöneticilerine; özellikle okul müdürüm Didem Erpulat ve IB Koordinatörüm Mine Erim'e teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinde hem tezimin şekillenmesi için önerilerini esirgemeyen hem de güçlü empati yeteneği ve sıcacık kalbi ile en ümitsiz anlarımda bana güç veren Şule ÖZCAN ve Canan Şaban'a teşekkür ederim.

Çalışmama gönüllü olarak katılan, anketleri doldurarak - röportaj vererek tezime katkı sunan tüm öğrencilerime ve meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Dünyaya geldiğim ilk andan bu yana ilgisini ve sevgisini benden hiç eksik etmeyen, tüm zor anlarımda, maddi manevi her türlü gereksinimimde daima yanımda olan uçmak için kanatlarımı açtığımda beni her zaman cesaretlendiren, annem Cevriye Candan'a teşekkür ederim.

Son olarak yaşamıma girdiği ilk günden bu yana elimi hiç bırakmayan, İzmir-İstanbul seyahatlerimde bana eşlik ederek, gerçek anlamda da "yol arkadaşım" olan, saatlerce günlerce süren çalışmalar sırasında verdiği manevi destekle gücüme güç katan Ahmet Turuşlar'a yürekten teşekkür ederim.

Hepinize gerçekten minnettarım.

ÖZ

IBDP PROGRAMINDA KÜLTÜRLER ARASI FARKINDALIK: OKULLAR ARASI BİR KARŞILAŞTIRMA

Neslihan Candan
Yüksek Lisans Tezi
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı/ Uluslararası Bakalorya İleri Liderlik Araştırmaları Sertifikalı
Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Jale Onur
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2020

Günümüzde küreselleşmenin ve bunun sonucu olarak uluslararası etkileşimin artması sebebiyle kültürlerarası farkındalık kazanmanın önemi artmaktadır. Yeni nesillerin çokkültürlü ortamlarda belli yaklaşımlar, kültürlerarası bilgi, beceri ve değerlendirmeye dayanan etkili ve doğru etkileşimde bulunma becerisine sahip olması gerekmektedir (Deardorff, 2006). Uluslararası Bakalorya Diploma Programı (UBDP) kültürlerarasılığa ve çokkültürlülüğe dayalı anlayışıyla özellikle Dil A Edebiyat Edebiyat dersi ile gençlerin bu yönde eğitilmesine önemli katkı sağlamaktadır.

Bu araştırmada Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı'nın resmi ulusal programı yanında UBDP uygulayan orta öğretim kurumlarında uygulanan Dil A Edebiyat dersinin kültürlerarası farkındalığa olan etkisi incelenmiştir. Bu bağlamda Dil A Edebiyat dersi veren edebiyat öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik algılarının belirlenmesi, Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürlerarası iletişim yeterlik düzeylerinin tespit edilmesi ve Dil A Edebiyat dersinin UBDP uygulayan farklı okullardaki uygulama süreçlerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın örneklemini UBDP uygulayan beş özel lise, bu liselerde Dil A Edebiyat dersi vermekte olan 39 Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni ve bu dersi almakta olan 152 tane 11. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerine uygulanan Çokkültürlü Eğitim Kültürel Yeterlik Ölçeği (ÇEKYÖ), Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilere uygulanan Kültürlerarası İletişim Duyarlık Düzeyi (KİDD) ölçeği ve araştırmaya katılan beş öğretmenle yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Nicel verilerin analizinde SPSS programı, nitel verilerin analizinde ise içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda UBDP kapsamındaki Dil A Edebiyat dersi veren edebiyat öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik düzeyinin yüksek olduğu, Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürlerarası iletişim farkındalık düzeyinin yüksek olduğu ve UBDP uygulayan farklı okulların Dil A Edebiyat dersi kapsamında kullanacakları eserleri seçerken öncelikli olarak UBDP'nin belirlediği prensipler doğrultusunda hareket etmekle beraber kurumun kendi misyon ve vizyonundan da etkilendiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Kültürlerarası Farkındalık, Uluslararası Bakalorya Programı, Dil A Edebiyat Edebiyat

ABSTRACT

INTERCULTURAL AWARENESS IN IBDP PROGRAMS: A COMPARISON BETWEEN SCHOOLS

Neslihan Candan
Master Thesis
Department of Educational Sciences
Educational Management and Supervision Program/ International Baccalaureate Advanced Certificate in Leadership Research
Advisor: Asst. Prof. Jale Onur
Maltepe University Graduate School, 2020

Due to the increase in globalization and international exchanges in today's world, the importance of gaining intercultural awareness is increasing as well. New generations should have the ability to interact effectively and appropriately in intercultural contexts based on specific attitudes, intercultural knowledge, skills, and reflection (Deardorff, 2006). Having an educational philosophy based on intercultural understanding, International Baccalaureate Diploma Programme (IBDP) contributes to the education of new generations, especially through its Language A: Literature course.

This study investigates the effects of Language A: Literature course on intercultural awareness in high schools applying IBDP along with the official national programme offered by the National Ministry of Education in Turkey. To this end, it aims to identify Language A: Literature teachers' cultural competency levels for multicultural education, Language A: Literature students' intercultural communication competency levels, and different practices of Language A: Literature course implementation in different schools. Five high schools implementing IBDP, 39 teachers teaching Language A: Literature in these schools, and 152 11th grade students taking Language A: Literature course participated in the study. The data were collected through the use of Multicultural Education Cultural Competency Scale from teachers, Intercultural Communication Competency Scale from students, and semi-structured interviews conducted with five teachers. Quantitative data were analyzed using SPSS package program whereas qualitative data were analyzed through content analysis.

The findings revealed that Language A: Literature teachers had high levels of cultural competency for multicultural education and Language A: Literature students had high levels of intercultural communication competency level. It was also found that while creating their prescribed reading list for Language A: Literature course, schools were affected by their mission and vision, as well as acting in line with the principles determined by IBDP.

Keywords: Intercultural Awareness, International Baccalaureate Diploma Programme, Language A: Literature

İÇİNDEKİLER

JURİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ vi
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER viii
TABLOLAR LİSTESİ x
ŞEKİLLER LİSTESİ xi
KISALTMALAR LİSTESİ xii
ÖZGEÇMİŞ xiii
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1
1.1. Problem 1
1.2. Uluslararası Bakalorya Programı 3
1.2.1. İlk Yıllar Programı (İYP) 5
1.2.2. Orta Yıllar Programı (OYP) 7
1.2.3. Diploma programı (DP) 9
1.2.4. Dil A Edebiyat Edebiyat Dersi: Uluslararası Bakalorya Diploma Programı'nda Türkçe Dersi 13
1.2.5. Uluslararası Bakalorya (Diploma Program) İle İlgili Araştırmalar 17
1.3. Kültürlerarası Farkındalık 25
1.3.1. Kültürlerarası farkındalık tanımları 25
1.3.2. UBDP ve Kültürlerarası Farkındalık 27
1.3.3. Dil A Edebiyat Edebiyat Dersi ve Kültürlerarası farkındalık 28
1.3.4. Kültürlerarası farkındalık çalışmaları 31
1.4. Araştırmanın Amacı 33
1.5. Araştırmanın Önemi 33
1.6. Araştırmanın Varsayımları 34
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları 34
BÖLÜM 2. YÖNTEM 35
2.1. Araştırma Modeli 35
2.2. Evren ve Örneklem 36
2.3. Veri Toplama Araçları 37
2.3.1. Nicel Veri Toplama Araçları 39
2.3.2. Nitel Veri Toplama Araçları 41
2.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 42
2.4.1. Nicel veri analizi 43

2.4.2. Nitel veri analizi....43
BÖLÜM 3. BULGULAR ve YORUMLAR....43
3.1. Bulgular....44
3.1.1. UBDP uygulayan okullardaki öğretmenlerin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik seviyelerine ait bulgular....44
3.1.2. UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının öğretmenlerin çokkültürlü eğitim uygulamaları sürecine etkisine ait bulgular....46
3.1.3. UBDP uygulayan okullarda Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürel farkındalık seviyesine ait bulgular....52
3.2. Yorumlar....54
3.2.1. UBDP uygulayan okullardaki öğretmenlerin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik seviyelerine ait yorumlar....54
3.2.2. UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının öğretmenlerin çokkültürlü eğitim uygulamaları sürecine etkisine ait yorumlar....55
3.2.3. UBDP uygulayan okullarda Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürel farkındalık seviyesine ait bulgular....57
BÖLÜM 4. SONUÇ....59
4.1. Özet....59
4.2. Yargı....61
4.3. Öneriler....63
EKLER....65
EK-A Araştırma İzinleri....65
EK-B Onam Formu....67
EK-C Ebeveyn Onam Formu....68
EK-Ç Ölçek İzin Yazısı....69
EK-D Çokkültürlü Eğitim Kültürel Yeterlik Ölçeği (ÇEKYÖ)....70
EK-E Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyi Ölçeği (KİDD)....73
KAYNAKÇA....75

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Dil A Edebiyat Edebiyat Dersi (2021) Kapsamı 15

Tablo 2. Dil A Edebiyat Dersi Öğretmenlerinin Cinsiyet ve Meslekteki Yıl Değişkenlerine Göre Yüzde ve Frekans Dağılımları 37

Tablo 3. Dil A Edebiyat Dersi Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Dağılımları 37

Tablo 4. Araştırma soruları, Veri Kaynağı ve Veri Toplama Araçları Özeti.....38

Tablo 5. ÇEKYÖ Maddelerinin Alt Boyutlara Göre Dağılımı 39

Tablo 6. KİDD Maddelerinin Alt Boyutlara Göre Dağılımı.....41

Tablo 7. ÇEKYÖ puan özeti 44

Tablo 8. ÇEKYÖ Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler 45

Tablo 9. Dil A Edebiyat Dersi Kitap Listelerindeki Benzer ve Farklı Kitap sayıları 47

Tablo 10. KİDD Ölçeği puan özeti 53

Tablo 11. KİDD Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler 53

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. UB, İYP Modeli 6

Şekil 2. UB, OYP Modeli 8

Şekil 3. UB, DP Modeli 11

Şekil 4. Dil A Edebiyat Dersinde Kullanılan Öğretim Yöntemleri 51

KISALTMALAR

IB : International Baccalaureate

UB : Uluslararası Bakalorya

IBO : International Baccalaureate Organization

UBO : Uluslararası Bakalorya Örgütü

IBDP : International Baccalaureate Diploma Programme

UBDP : Uluslararası Bakalorya Diploma Programı

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

EE : Bitirme Tezi (Extended Essay)

TOK : Bilgi Teorisi (Theory of Knowledge)

CAS : Yaratıcılık, Etkinlik, Hizmet (Creativity, Activity, Service)

PYP : Primary Years Programme (İlk Yıllar Programı)

MYP : Middle Years Programme (Orta Yıllar Programı)

DP : Diploma Programme (Diploma Programı)

YD : Yüksek Düzey

SD : Standart Düzey

PLT : Prescribed Literature in Translation (Zorunlu çeviri eserler)

PLA : Prescribed List of Authors (Zorunlu yazar listesi)

ÖZGEÇMİŞ

Neslihan Candan
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Eğitim

1980 – Balçova Orhangazi İlkokulu, İzmir

1988 – Özel Çamlaraltı Koleji, İzmir

1993 – Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Lisans Programı, İzmir

İş/İstihdam

2003 - ... - Özel İzmir Amerikan Koleji, Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı

1996 - … - Özel İzmir Amerikan Koleji, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

1993-1996 – Uluborlu Endüstri Meslek Lisesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı: İzmir, 1971

Cinsiyet: Kadın

Yabancı diller: İngilizce
E-posta: ncandan@aci.k12.tr

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Bu bölüm araştırmanın problemi, alan yazın taraması, konu ile ilgili araştırmalar, araştırmanın amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıklarını içermektedir.

1.1. Problem

Eğitim, insanın tavır ve davranışlarında bilinçli olarak eğitimin amaçlarına uygun bir şekilde meydana gelen değişiklikler sürecidir (Topçu, 2007:19) ve TC Anayasası'na göre eğitim ve öğretim devletin gözetim ve denetimi altında yapılmaktadır. TC Mili Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi/özel orta öğretim kurumları, kuruluş ilkelerine ve Milli Eğitim amaçlarına bağlı olarak sürdürdükleri eğitim faaliyetlerini çeşitli uluslararası eğitim programlarıyla da zenginleştirebilmektedir. Bu bağlamda 1994 yılından bu yana Türkiye'de uygulanmaya başlayan ve bugün 5 devlet 78 özel olmak üzere 83 okulda uygulanmakta olan IB (International Baccalaureate - Uluslararası Bakalorya) Programı, 3-19 yaşları arasındaki öğrenciler için tasarlanmış uluslararası bir eğitim programıdır.

Programın temel amacı, üst düzey düşünme becerisi geliştirmiş, eleştirel bir bakış açısı ile dönüşümlü düşünebilen, öz güveni / öz disiplini gelişmiş, yaşam boyu öğrenmeyi ilke edinmiş, sorumluluklarının bilincinde, farklı kültürleri bilen ve onlara saygılı "küresel yetkinlikte" vatandaşlar yetiştirmektir. Küresel yetkin vatandaşın tanımı "birçok açıdan birbirimize bağlı olduğumuz dünyada aktif etkileşime girmek için yeterli bilgi, algı ve kültürlerarası iletişim becerilerine sahip olmak" şeklinde ifade edilmektedir (Olson & Kroeger, 2001:117). Kirkwood (2001), küresel yetkinlik kavramını, "çoklu bakış açıları, kültürlerin kavranması ve takdir edilmesi, küresel sorunlara ilişkin bilgiler ve birbiriyle ilişkili sistemler" olarak dört ana başlık üzerinden tanımlamaktadır (s. 12). Gelişmekte olan küresel yetkinlik algısına vurgu yapan Reimers (2009) da bu kavramı açıklarken "farklı kültürlere ilgi, beceri, değer ve tutumların gelişimi; hoşgörü ve açıklık; yabancı dil becerilerinin gelişimi; tarih, siyaset, ekonomi, edebiyat, antropoloji vb. karşılaştırmalı alanlardaki akademik bilgiler"den söz etmektedir (s. 25). Bunlara ek olarak, küresel vatandaşlık kavramına Zhao (2010) "dünyayı daha geniş bir çerçeveden algılama ve

küreselleşmenin gerçeklerini yorumlama becerisi ile insanlığın geleceği hakkında konuşma ve onu savunma cesaretini içeren bir anlayışa sahip olmak" (s. 426) olarak değinir.

Dilin en temel iletişim aracı olduğu ve dil-kültür ilişkisi düşünüldüğünde eğitim ortamlarında bu sonuçların özellikle "dil ve edebiyat "alanlarında daha yoğun olarak yorumlandığı görülmektedir. İngiliz bilim insanı Michael Byram (1997) kültürlerarası yetkinlik konusunu, eğitimde önemli bir amaç olarak ele alırken onun "dil ve edebiyat" ile olan bağına da dikkat çekmiştir. Byram'a göre (1997) "dil öğrenimi" etkileşimli ve anlamlı bir süreçtir. Kültürlerarası iletişimsel yeterlilik modeli (ICC), sözel ve sosyo-kültürel yetkinliği bir araya getirmekte, öğrenmenin yüzeysel gerçeklerin ötesine geçmesini ve öğrencilerin empatik iç gözlem yoluyla diğer kültürler hakkındaki ön yargıları ortadan kaldırarak "kültürlerarası birer konuşmacı" olmasını savunmaktadır (Byram, 1997:31). Ancak bu tür bir kültür öğrenimi sayesinde öğrencilerin kültürlerarası iletişime katılmalarına yardımcı olacak belirli yeterliliklere sahip olacağı kabul edilmektedir (Taguchi, Li ve Xiao, 2016:775).

IB Diploma Programı Dil A Edebiyat Edebiyat dersi doğası gereği programın "kültürel farkındalık algısı gerektiren ve öğrencilerin küresel yetkinlikte vatandaşlar olma yeteneğini geliştiren" önemli derslerinden birisi olarak dikkat çekmektedir. Byram'ın sözünü ettiği bu anlayışa tümüyle uygun düşen program, eleştirel düşünme becerisi aracılığıyla öğrencinin kendi kültürel değerleri ile kendi dışında kalanlarınkileri dönüşümlü olarak incelemesini ve bunun için gerçek anlamda okur-yazar olmasını gerekli kılmaktadır. Dil A Edebiyat Edebiyat kitapçığı dersin öğrencilere kültürel farkındalık bağlamında neler kazandıracağını açık bir şekilde belirtir: "Dil ve edebiyat çalışması, benlik ve benliğin diğerleriyle nasıl ilişki kurduğu konusunda bilinç, ve anlayış, oluşturmada çok etkilidir. Çalışılan dilde yazılmış, ve çeviri metinleri inceleyerek öğrenciler, farklı dillerin ve kültürlerin dünyayı temsil etme yolları ve bunların çeşitli kimlikleri nasıl yansıttıkları ve yaratmaya yardım ettikleri konusunda bir anlayış, kazanırlar. Öğrenciler ayrıca dünyayı temsil etme şekillerinin kültürler arasında değişiklik gösterdiğinin farkına varır ve bunun nedenlerini düşünmeye teşvik edilirler; böylece, insanların dünyayı nasıl deneyimlediklerini ve temsil ettiklerini daha iyi anlarlar (IBO, Language A: Literature Guide First Assessment 2021, 2019).

Bu çalışmada Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) resmi ulusal programı yanında yukarıda tanımı yapılan ders programına bağlı olarak uluslararası IB Diploma Programı'nı da uygulayan farklı orta öğretim kurumlarında Dil A Edebiyat Edebiyat dersi veren öğretmenlerin çokkültürlü eğitim yeterlik algıları, bu dersi alan öğrencilerin kültürlerarası iletişim yeterlik düzeyleri ve Dil A Edebiyat Edebiyat dersinin farklı okullardaki uygulama süreçleri irdelenmiş ve çalışmanın temel problemi olarak ele alınmıştır.

1.2. Uluslararası Bakalorya Programı

Uluslararası Bakalorya'nın kuruluşu 1920'li yıllarda gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler için çalışan bir öğretmen grubu tarafından 1924'te Uluslararası Cenova Okulu açılmıştır. Öğretmenlerin bu okul için uygun gördüğü eğitim programı gençler arasında kültürlerarası anlayışı destekleyen, onları eleştirel düşünmeye teşvik eden ve farklı bakış açılarını sunan bir programdı. 1925'te Uluslararası Cenova Okulu'nu bitiren öğrencilerin dünyanın farklı yerlerindeki üniversitelerde eğitim görmelerine olanak sağlamak için dünya çapında geçerliliği olan uluslararası bir sınav oluşturulması ve uygulamaya konması önerilmiştir. Bu öneri uzun yıllar sonra 1965'te UNESCO, Yirminci Yüzyıl Fonu ve Ford Vakfı desteğiyle hayata geçirilmiş ve Uluslararası Sınav Örgütü kurulmuştur. Uluslararası Bakalorya Programı'nın ortaya çıkması Uluslararası Sınav Örgütü'nün yayınlamış olduğu bir dizi kitapçıktan oluşan Uluslararası Okullar İçin Sınav Bildirisi yoluyla olmuştur (Fox, 2004). Bunun ardından, 1968'de, İkinci Dünya Savaşı sonunda dünya barışının ve uluslararası anlayışın geliştirilmesi ve sürekli yer değiştirmek zorunda kalan diplomat çocuklarının sağlıklı bir eğitim alabilmelerini sağlamak amacıyla bir grup eğitimci tarafından Uluslararası Bakalorya Organizasyonu (UBO) kurulmuştur. Uluslararası Bakalorya Örgütü'nün kuruluş ofisi İsviçre'nin Cenevre kentinde bulunmakla birlikte, ayrıca örgütün The Hague, Singapur ve Bethesda'da ana ofisleri ve Cardiff'de öğretim programı ve değerlendirme merkezi mevcuttur. UBO bölgesel ofisleri üç bölgede okulları desteklemektedir (IBO, 2020a):

- UB Afrika, Avrupa ve Ortadoğu-The Hague

- UB Asya-Pasifik-Singapore
- UB Amerika-Bethesda, IB Buenos Aires-Arjantin

Başlangıçta sadece yedi okulda pilot olarak çalışmalarına başlayan örgüt, şu an dünya çapında 141 ülkede 3.408 okulda, yaklaşık 1.021.000 öğrenci ile uygulanmaktadır. Başta birkaç yetenekli ve ileri görüşlü öğretmenin ve birçok uluslararası okuldan gelen asistanların bir araya gelmesiyle uluslararası eğitim alan 16-19 yaş grubundaki öğrencilerin üniversiteye hazırlanması için 'IB Diploma Programme' (UBDP) ile başlatılan program, daha sonraları 3-19 yaş arası her öğrencinin yetiştirilmesi için farklı programlarla geliştirilmiştir (IBO, 2020a).

UBO'nun asıl amacı, ortaöğretim seviyesindeki okullara dünyanın her tarafında tanınan bir öğretim programı ve diploma sağlayarak, üniversiteye hazırlanan öğrencilerin ülkeler arasındaki hareketini kolaylaştırmaktır. Uluslararası okulların, ortak bir öğretim programı uygulaması ve üniversiteye giriş için referans oluşturmak amacıyla girişimlerde bulunması sonucu oluşan UBO, kültürler arası anlayış ve saygı yoluyla daha iyi ve daha barışçı bir dünya oluşturulmasına katkıda bulunacak bilgili ve duyarlı gençler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Okullar gençlere eleştirel düşünce ve çeşitli bakış açılarıyla kültürler arası bir anlayış da kazandırmaya çalışmaktadır. Ayrıca programlar öğrencileri aktif hale getirmeye, yaşam boyu öğrenmeye, duyarlı olmaya, insanların farklılıklarını ve haklarını anlayabilmeye teşvik etmeyi amaçlamaktadır (IBO, 2020a).

Günümüzde okul öncesi eğitimden başlayıp üniversite öncesindeki döneme kadar eğitim imkânı sunan program bunun için öğrencilere ayrı ayrı veya bir süreklilik halinde devam ettirebilecekleri dört program sunmaktadır. Bunlar, 3-12 yaş arası öğrenciler için sunduğu İlk Yıllar Programı (İYP) (Primary Years Programme, PYP), 11-16 yaş arası öğrenciler için sunduğu Orta Yıllar Programı (OYP) (Middle Years Programme, MYP), 16-19 yaş arası üniversite dönemi öncesi öğrenciler için sunduğu Diploma Programı (Diploma Programme, DP) ve yine 16-19 yaş arası öğrenciler için sunduğu Uluslararası Bakalorya Kariyer Sertifikası (IB Career-related Certificate - IBCC) programlarıdır (IBO, 2020b).

Uluslararası Bakalorya Programları ülkemizde ilk olarak 1994 yılında Koç Okulları'nda uygulanmaya başlamıştır. Günümüzde ise Uluslararası Bakalorya'nın herhangi bir programını uygulayan 5 devlet 78 özel olmak üzere 83 okul vardır (IBO, 2020b).

1.2.1. İlk Yıllar Programı (İYP)

"Primary Years Programme" (PYP) olarak bilinen İlk Yıllar Programı, 1997 yılından itibaren 3-12 yaş arası öğrencilerin sınıf içinde ve dışında keşfedici yönde gelişmelerine odaklanan, öğrencilerin fiziksel, duygusal ve kültürel gelişimlerini amaçlayan bir programdır (IBO, 2020c). İYP'nin felsefi temeli, öğrencileri kendi kişisel deneyimlerinden yola çıkarak sorgulamalarla bilgiyi yapılandırmalarını sağlamaya dayanmaktadır. İlgili metinlerde, sorgulama sırasında edinilen bilgi ve beceriler üzerine odaklanır ve öğrencileri sınırlarını aşmak için teşvik eder (Biro, 2003). Bu bağlamda İYP, pedagojik yaklaşım açısından OYP ile DP ile olduğundan daha uyumludur (Hallinger, Lee, Walker, 2011).

İYP'nin en önemli amaçlarından biri de, öğrencilerin ulusal değerlerini ve kültürel kimliklerini korurken aynı zamanda dünya insanı olabilmeleri ve uluslararası bir bakış açısına/düşünceye sahip olabilme yetkinliği kazandırmaktır. Öğrencilerin IB öğrenen profilini geliştirerek dünya insanı olmalarını hedefler (IBO, 2020c).

İlk Yıllar Programı sürecinde;

- Öğrenciler dünyada kendilerinden farkı insanların da doğru düşüncelere sahip olabileceğinin farkına varırlar. Öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirmeleri desteklenmiş olur böylece yaşam boyu öğrenen bireyler haline gelirler.
- Geleneksel derslerin yanı sıra günlük hayatta anlamlı öğrenmeleri de gerçekleştirmiş olmaları gerçek hayatı da yansıtır.
- Öğrenen açısından öğrenci gelişiminin; fiziksel, zihinsel, duygusal ve ahlaki yönden üzerinde durur.

İYP'de değerlendirmenin amacı ise, öğrencilerin dünya hakkında ne öğrendiği ve anladığını belirleme, öğretmenler, öğrenciler ve velilere dönüt sağlama, programın etkinliğini izleme, öğretmenlerin mesleki gelişimi için bilgilenme sağlamaktır. Bu amaçla yapılacak değerlendirmelerde de biçimlendirici değerlendirme ve sonuç değerlendirmesine yer verilmektedir (Stepannic, 2006; IBO, 2020c).

Aşağıda verilen Şekil 1'de, İYP'nin öğretim programı modeli temsil edilmekte ve etkileşim alanları gösterilmektedir (ibo.org/pyp).

Şekil 1. UB, İYP Modeli

Şekil 1 incelendiğinde, merkezinde öğrenen profilinin, etrafında ise kavramlar, tutumlar, öğretme ve öğrenme yaklaşımları, sergi ve eylemlerin yer aldığı görülmektedir. Bu katmanın etrafında programın sunduğu derslere (Dil, Sosyal Bilimler, Matematik, Sanat, Fen, Fiziksel, Sosyal ve Kişisel Eğitim) yer verildiği, en son katmanda ise sorgulama yapılacak ve tüm derslerde ortak olarak kullanılacak disiplinlerüstü temaların (Kim Olduğumuz, Bulunduğumuz Mekan ve Zaman, Kendimizi İfade Etme Yollarımız, Dünyanın İşleyişi, Kendimizi Düzenleme Biçimimiz, Gezegeni Paylaşma) bulunduğu görülmektedir.

1.2.2. Orta Yıllar Programı (OYP)

İlk Yıllar Programı'nın devamı olan Orta Yıllar Programı (OYP), ilk kez 1994 yılında uygulanmaya başlanan ve 11-16 yaş arasındaki öğrenciler için tasarlanmış bir programdır (IBO, 2020d; Varner, 2009). OYP'nin amacı; mücadele edebilen, yaratıcılıklarını kullanabilen, topluma karşı duyarlı bireyler yetiştirmektir. Ergenlik öncesi yaşlara denk gelen bu dönemde, öğrencilerin, globalleşen dünyada başarılı olabilmeleri için kişisel ve entelektüel gelişimleri ön planda tutulur (IBO, 2020d). OYP program içeriği incelendiğinde, bu dönemin bir geçiş süreci olarak düşünüldüğü ve öğrencileri Uluslararası Bakalorya'nın son programı olan Diploma Programı'na hazırladığı görülmektedir.

OYP, öğrencilere şu yeterlilikleri kazandırmayı amaçlamaktadır (Walters, 2007; IBO, 2020d):

- Hayat boyu öğrenmeyi sürdürme yeteneği ve alışkanlığı
- Hızla değişen gerçeklere uyum sağlayabilme yeteneği
- Problem çözme ve uygulama becerileri, zihinsel alanda özen ve seçicilik
- Bireysel ve işbirliği ile hareket etme yeteneği ve özgüven
- Küresel sorunlar konusunda bilinç kazanma ve bu sorunlara karşı kendini sorumlu hissetme
- Ülke sınırlarını aşan etkili bir iletişim yeteneği
- Bireyler arası farklılıklara saygı duyma

Tüm bunlara dayalı olarak, programın felsefesi üç temel kavram üzerine oturmaktadır. Bu kavramlar şu şekilde açıklanabilir:

• **Kültürlerarası Farkındalık**: Öğrencilerin kendi kültürlerini ve diğer toplumsal ve ulusal kültürleri öğrenirken tutumlarını, bilgilerini ve becerilerini geliştirmelerini amaçlamaktadır. Kültürlerarası etkileşim öğrencileri olaylara ve durumlara farklı bakış açılarından yaklaşmaya teşvik ederek hoşgörüyü ve saygıyı arttırmaktadır.

• **Bütüncül Öğrenim**: Dersler arasındaki bağlantı, konular hakkında küresel bir bakış açısı sağlama vurgulanmaktadır. Öğrenciler çeşitli çalışma alanlarının bütünselliğini ve tamamlayıcılığını görmeli; ancak her dersin kendi amaçları ve yöntemleri içinde öğrenilmesi gerektiğini anlamalıdır.

• **İletişim:** Dil, tüm çalışma alanlarının temelidir. Etkin bir biçimde ve çeşitli durumlarda iletişim kurma becerisi her öğretim programının temel amacıdır. İletişim, sorgulama ve algılamayı desteklerken öğrencilere dönüşümlü düşünme ve ifade olanağı sağladığı için öğrenmenin temelini oluşturmaktadır. OYP, dil öğrenimi konusunu vurgulamakta ve öğrencilerin kendilerini farklı şekillerde ifade edebilmelerini sağlamaktadır. Dil bilme (ana dil ve öğrenilen yabancı dillerle) ve kültürleri tanıma arasında kesin bir bağlantı vardır.

Aşağıda verilen Şekil 2, OYP'nin öğretim programı modelini temsil etmekte ve etkileşim alanlarını göstermektedir (ibo.org/myp).

Şekil 2. UB, OYP Modeli

Şekil 2'de görüldüğü üzere, İYP'de olduğu gibi merkezde öğrenen profili ve etrafında kavramlar, küresel kavramlar, öğretim ve öğrenim yaklaşımları bulunmaktadır. Bunun etrafında ise eylem, hizmet, toplum projesi ve kişisel proje bulunmaktadır. Bu alanlar programın öğrencilere sunduğu sekiz ders (Fen Bilimleri, Sanat, Tasarım,

Matematik, Bireyler ve Toplumlar, Dil ve Edebiyat, Dil Öğrenimi, Beden Eğitimi ve Sağlık Eğitimi) ile verilen eğitim deneyimleri arasında bağlantı kurmaktadır. Bu etkileşim alanları tüm derslerde ele alınmaktadır ve her bir derste bu alanların genel ve özel yönleri geliştirilmektedir. Sekiz ders grubu genel, geleneksel bir bilgi temeli kazandırırken bu bilgiyi iletmek için kullanılan pedagojik araçlar öğrencilerin dersler arasındaki ilişkileri daha iyi görebilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

1.2.3. Diploma programı (DP)

Diploma Programı (The IB Diploma Programme - DP); 16-19 yaş arası öğrenciler için hazırlanmış, geniş kapsamlı, üniversite öncesi iki yıllık bir eğitimi kapsayan ve uluslararası geçerliliği olan bir diplomanın alınmasıyla tamamlanan bir programdır (Demirer, 2002; Hill, 2003; IBO, 2020e; Taber, 2011; Varner, 2009).

Diploma Programı'na göre 21. yüzyılda yaşam, küreselleşmenin ve birbirine bağımlılığın artması sebebiyle eleştirel ve uluslararası düşünebilme becerilerine ihtiyaç duymaktadır. Uluslararası Bakalorya Diploma Programı öğrencilerin bu yetenekleri bilmesi ve anlaması için vardır (ibo.org/diploma).

Bu program temelde üç ana prensip üzerine kuruludur:

- Yükseköğretim için gerekli temel bilgi birikimini ve eleştirel düşünce yeteneklerini geliştirmek
- Daha barışçı ve üretken bir gelecek için uluslararası anlayışın geliştirilmesini sağlamak
- Dengeli bir şekilde hazırlanmış bir programla öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine hitap eden esnek bir müfredata sahip olmak (IBO, 2020e).

Dünyada 128 ülkede (Rusya, Amerika, Kanada, Belçika, Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Yunanistan, Romanya, Macaristan, İsviçre, Kenya, Uganda, Tanzanya, Meksika, Ürdün, İsrail, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Çin, Nijerya gibi) 1500'den fazla okulda DP uygulanmaktadır. 102 ülkedeki 1079 üniversite (Cambridge, Oxford, Sorbonne,

Heidelberg, Vienna, Stanford, Yale gibi çok tanınmış üniversiteler başta olmak üzere) DP diplomasını tanımaktadır (IBO, 2020a). Türkiye'de ise DP, MEB tarafından 1996 yılı Aralık ayı itibariyle tanınmış ve onaylanmıştır (Tebliğler Dergisi, 1996, sayı: 2466). Türkiye'de 50 özel okul ve 5 devlet okulunda Milli Eğitim Programları ile birlikte DP uygulaması devam etmektedir (IBO, 2020b). Türkiye'de Sabancı, Koç, Bilkent, Bilgi, Başkent, Işık, Okan, Maltepe gibi bazı üniversiteler DP diplomasını kabul etmektedir. 2547 Sayılı Yasa gereği bütün öğrenciler üniversite giriş sınavına girmek zorundadırlar, tek başına DP diploması öğrencilerin bu üniversitelere girmesi için yeterli değildir. Bazı üniversiteler DP yürüten liselerinden mezun olan öğrencilere eğitim ücreti bursları veya indirimler bazıları ise yatay geçiş ve çiftanadal fırsatları sunmaktadır.

Diploma programında öğrenci olabilmek için UBO tarafından belirlenmiş belirli ölçütler olmamakla birlikte öğrencinin yabancı dil, özellikle de İngilizce (Türkiye'de) alanında yeterli olması gerekmektedir. Çünkü dersler ve sınavlar İngilizce olarak yürütülmektedir. Genellikle okullarda İngilizce notları 4-5 olan öğrenciler programa doğrudan kabul edilmektedir. Bununla birlikte, İngilizce notu düşük fakat diğer derslerde başarılı olan öğrencilerin programa katılımları konusunda öğretmenlerin görüşleri etkili olmaktadır. Ayrıca, programa katılımda öğrenci gönüllülüğü temel alınmaktadır. Çünkü program; öğrenci için ek yükümlülükler getirmekte ve yoğun çalışma gerektirmektedir. Yoğun ve sistemli çalışma temposuna uyum sağlayabilecek, bağımsız olarak araştırma yapmayı, sorgulamayı seven ve öğretmenlerinin geri bildirimlerini almaya istekli öğrenciler UBO Diploma Programı'na kabul edilmektedir.

Aşağıdaki Şekil 3'te UB Diploma Programı modeli temsil edilmekte ve etkileşim alanları gösterilmektedir (ibo.org/dp).

Şekil 3. UB, DP Modeli

Şekil 3'te gösterildiği gibi, DP derslerinin merkezinde öğretme ve öğrenme yaklaşımları ile çevrelenen öğrenen profili bulunmaktadır. Daha sonra DP'nin temelini oluşturan yaratıcılık, bedensel etkinlik ve hizmet (Creativity, Activity, Service – CAS) ile birlikte eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bilgi kuramı (Theory of Knowledge - TOK) ve bir konu üzerinde derinlemesine yapılan çalışma olan ve diploma programının tamamlanmasının bir gerekliliği olan bitirme tezi (Extended Essay – EE) gelmektedir. Son olarak da altı farklı grup (Dil ve Edebiyat Çalışmaları, Dil Kazanımı, Birey ve Toplum, Fen Bilimleri, Matematik, Sanat) altında toplanan dersler yer almaktadır. Öğrenciler altı akademik alanın her birinden bir ders seçmek zorundadırlar. Bu derslerin içeriği ve özellikleri aşağıdaki gibidir (IBO, 2020e):

Grup 1: Dil ve Edebiyat Çalışmaları: Öğrencilerin kendi kültürlerine bağlı kalmalarını teşvik etmek için bu ders yapılmaktadır. Dersin amacı öğrencinin konuşma, yazma, okuma, anlama becerilerini geliştirmektir. Ayrıca öğrencilerin ana dile olan saygısını da Dünya Edebiyatı çalışmalarında verilen uluslararası bakış açısı ile tamamlamaktır. Öğrencilerin Grup 1'den en az bir ders almaları zorunludur.

Grup 2: Dil Kazanımı: Bu grupta, dili ana dili gibi kullanabilen, daha önceden yabancı dil öğrenme deneyimi olan öğrencilere iki farklı düzeyde, birkaç dil seçeneğinde olan dil dersleri bulunmaktadır. Dersler, yazılı ve sözlü iletişim üzerine odaklıdır.

Grup 3: Birey ve Toplum: Bu grupta dokuz adet ders bulunmaktadır: İşletme, Ekonomi, Coğrafya, Tarih, Küresel Toplumda Bilgi Teknolojileri, Felsefe, Psikoloji, Sosyal ve Kültürel Antropoloji ve Dünya Dinleri. Bu gruptaki derslerden Dünya Dinleri dersi dışındaki bütün dersler öğrencilere hem yüksek düzey (YD) (Higher Level) hem de standart düzey (SD) (Standard Level)'de sunulmaktadır. Dünya Dinleri dersi ise sadece SD olarak verilmektedir.

Grup 4: Fen Bilimleri: Öğrencilerin deneysel bilimler olarak da nitelendirilen bu grup derslerinden en az birini almaları zorunludur. Bu grupta bulunan dersler; Biyoloji, Kimya, Tasarım Teknolojisi, Fizik, Bilgisayar Bilimi, Çevresel Sistemler ve Toplum (aynı zamanda 3. grup dersi) ve Spor, Egzersiz ve Sağlık Bilimleri dersleridir. Bu gruptaki Spor, Egzersiz ve Sağlık Bilimleri dersi sadece SD olarak alınabilir, bunun dışındaki dersler ise YD veya SD olarak alınabilir. Bu gruptaki derslerde öğrenciler laboratuvar becerilerini geliştirirken bilimsel yöntemi kavrayarak onu doğru kullanmayı da öğrenmektedirler.

Grup 5: Matematik: Program içerisinde öğrencilerin en az bir Matematik dersi almaları zorunludur. Matematik alanında dört seviyede ders mevcuttur: SD Matematik, YD Matematik, Matematik Çalışmaları ve Matematiksel Yöntemler. Bu dört ders, öğrencilere matematiksel düşünmeyi kavratmayı ve matematiğe olan ilgi ve yeteneklerini artırmayı amaçlamıştır.

Grup 6: Sanat: Öğrencilerin grup 1'den grup 5'e kadar olan akademik alanların her birinden bir konu seçmeleri gerekmektedir. Bunun yanında öğrenciler 6. gruptan bir konu seçebileceği gibi, 1-5 numaralı gruplardan ek bir ders de seçebilir. Bu gruptaki derslerde uygulama ve küresel bağlamda yaratıcı çalışma alanlarının araştırılması esastır. Aynı zamanda Sanat dersleri, öğrencilerin sanatın dinamik ve değişen doğasını anlamasına, sanatın zaman içindeki çeşitliliğini, mekânlarını ve kültürlerini keşfetmesine ve kendilerini özgüven ile ifade etmelerine yardım etmeyi de amaçlamaktadır. Dans, müzik, film, tiyatro ve görsel sanatlar olmak üzere SD ve YD beş adet ders bulunmaktadır.

Öğrencilerin iki yıllık eğitimleri süresince altı ders grubunun her birinden en az bir ders alması gerekmekte ve alınan derslerle beraber bu derslerin merkezinde yer alan

Bitirme Tezi, Bilgi Kuramı, Yaratıcılık, Bedensel Etkinlik ve Toplum Hizmeti çalışmalarını da başarıyla tamamlamaları gerekmektedir. Bu dersler YD dersleri veya SD dersleri düzeyinde olabilir. Altı dersin en az üçü YD, diğer üç dersi ise SD olmalıdır. Öğrenciler, beş grup başlıktan birer ders seçmek zorundadırlar. Sanat altıncı ders olarak seçilebilir ya da altıncı ders, sayılan ilk beş başlıktan başka bir alandan da seçilebilir. Öğrenciler, iki yıl boyunca toplam YD dersler için 240, SD dersler için ise 150 saat öğrenim görmelidir (IBO, 2020e).

1.2.4. Dil A Edebiyat Edebiyat Dersi: Uluslararası Bakalorya Diploma Programı'nda Türkçe Dersi

Uluslararası Bakalorya Diploma Programı'nda Dil ve Edebiyat Çalışmaları grubunda üç farklı ders bulunmaktadır. Bunlar; A Dili: Edebiyat, A Dili: Dil ve Edebiyat, ve Edebiyat ve Performans dersleridir. Dil ve edebiyat çalışmalarındaki bu derslerin üçü de, çok çeşitli dilsel ve kültürel arka alanlardan gelen ve dersin dilini bir eğitim bağlamında kullanma deneyimi olan öğrenciler için tasarlanmıştır.

A Dili: Edebiyat: Öğrenciler yalnızca edebi metinler üzerine odaklanarak çeşitli metin eleştirisi yaklaşımları benimserler. Öğrenciler, edebiyatın doğasını, edebi dilin ve metinselliğin estetik işlevini ve edebiyatla dünya arasındaki ilişkiyi keşfederler.

A Dili: Dil ve Edebiyat: Bu derste öğrenciler, çeşitli ortamlardan geniş bir dizi edebi ve edebi olmayan metni çalışırlar. Öğrenciler, uygun ikincil okumaların yanı sıra edebi biçim ve metin türü çapında iletişim eylemlerini inceleyerek dilin doğasını ve dilin kimlik ve kültürü şekillendirme yollarını ve onlardan etkilenme yollarını araştırırlar. Bu derste çalışmaya yaklaşımların geniş kapsamlı olması istenir ve bu yaklaşımlar edebiyat kuramı, toplumdilbilim, medya çalışmaları, eleştirel söylem çözümlemesi ve daha başkalarını içerebilir.

Edebiyat ve Performans: Öğrenciler, edebiyat ve performansın önemli unsurlarını çalışır ve bunlar arasındaki dinamik ilişkiyi keşfederler. Bu derste öğrenciler, geleneksel edebi çözümlemeyi performansın uygulamalı, estetik ve sembolik unsurlarıyla sentezlerler.

A Dili: Edebiyat dersi ve A Dili: Dil ve Edebiyat dersi SD ve YD olarak verilir. Dil ve edebiyat çalışmalarıyla sanatları bağlayan disiplinler arası bir konu olan Edebiyat ve Performans dersi ise yalnızca SD dersi olarak verilir.

IB Diploma Programının gereklerini yerine getirmek için, öğrenciler dil ve edebiyat çalışmaları grubundaki üç dersten birini almalıdırlar. İki dilli bir diploma almaya hak kazanmak için ise dil ve edebiyat çalışmalarından her biri farklı bir dilde olan iki ders alınabilir.

Dil ve edebiyat çalışmalarındaki üç dersin her birinin kendi kimliği vardır ve bu dersler, sosyal, estetik ve kültürel okuryazarlığı geliştirmenin yanı sıra, dil yetkinliğini ve iletişim becerilerini güçlendirerek, gelecekteki akademik çalışmaları ya da kariyer yollarını desteklemek için tasarlanmıştır. Her üç ders de dil, edebiyat ve performansın unsurlarını inceler ve aşağıdaki araştırma alanlarına odaklanır:

Okurlar, yazarlar ve metinler: Bu alanda öğrencilere edebiyatın doğası ve nasıl çalıştığı gösterilir. Öğrenciler edebi metinleri yakından incelemek için gereken becerileri geliştirirken disiplinin doğası hakkında da üstbilişsel bir farkındalık geliştirir.

Zaman ve Mekan: Bu alanda öğrenciler edebi metinlerin içinde yazıldığı ve okunduğu değişik zamanlar ve yerleri içeren çeşitli kültürel bağlamlar ve edebiyatın genel anlamda dünyayı yansıtma şekilleri ile tanıştırılır.

Metinler arasılık (metinleri birbirine bağlamak): Bu alan öğrencilerin edebi metinlerin geçmiş ve şimdiki zamanki diğer edebi metinlerle nasıl bir ilişkiler sistemi içinde olduğunu anlama becerisi kazanmasını sağlamayı hedefler (IBO, Language A: Literature Guide First Assessment 2021, 2019).

Ana dili dersi olarak göz önünde bulundurulan Dil A Edebiyat Edebiyat dersi öğrencilerin ana dillerindeki edebi eserler hakkında bilgilenmelerini, ana dillerinde yazılı ve sözlü becerilerini geliştirmelerini sağlar. Programın genel amaçları şu şekilde ifade edilebilir:

- Farklı dönem, stil ve türden edebi eserleri öğrenciye tanıtmak,

- Edebi metinleri bireysel olarak incelemeleri ve gerektiğinde uygun bağlantılar kurmalarını sağlayarak öğrenciyi geliştirmek,
- Öğrencilerin yazılı ve sözlü ifadelerini geliştirmek,
- Öğrencileri yazılı metinlerin içeriğini anlaması ve önemini fark etmesi için desteklemek,
- Edebi metinler doğrultusunda farklı kültürlerdeki insanların bakış açılarını değerlendirmeleri ve bu bakış açılarını nasıl anlamlandıracağı konusunda öğrenciyi teşvik etmek,
- Öğrencilerin edebi metinlerin estetik değerini anlamaları konusunda onlara yardımcı olmak,
- Dil ve edebiyat alanında öğrencilere hayat boyu öğrenme yeteneği kazandırmak ve bu alandan zevk almalarını sağlamak,
- Öğrencileri edebi eleştiride kullanılan teknikler açısından geliştirmek,
- Öğrencileri bireysel olarak edebi eleştiri yapabilmeleri ve eleştirilerini destekleyebilmeleri konusunda geliştirmek (IBO, 2020f).

Dil A Edebiyat Edebiyat dersi kapsamında odaklanılan alanlar, çalışılan yapıt türleri, sayıları, dönemleri, inceledikleri temel kavramlar ve öğrencilerin değerlendirilmesinde kullanılan ölçme araçları ile ilgili detaylı bilgi Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Dil A Edebiyat Edebiyat Dersi (2021) Kapsamı

Dil A Edebiyat Edebiyat Dersi (2021) araştırma alanları	Yapıt Sayısı	Yapıt Türleri	Dönem	İncelenen 7 Temel Kavram	Kullanılacak Ölçme Araçları
Okurlar, yazarlar, metinler Zaman ve mekan Metinler arasılık	13 (YD) 9 (SD)	Roman Şiir Tiyatro Öğretici metin	19. yy 20. yy 21. yy	Kültür Kimlik Bakış açısı İletişim Dönüşüm Temsil Yaratıcılık	Yazılı sınav 1 Yazılı sınav 2 Sözlü sunum (bireysel)

Tablo 1'de görüldüğü üzere Dil A Edebiyat Edebiyat dersi kapsamında öğrenciler okurlar, yazarlar, metinler; zaman ve mekan, metinler arasılık olmak üzere üç araştırma alanı üzerinde çalışır. Ayrıca 19, 20 ve 21. yüzyıla ait 13 YD ve 9 SD olmak üzere 22 farklı yapıt üzerinde çalışır. Bu yapıtlar roman, şiir, tiyatro ve öğretici metin türündedir. Bu yapıtlar üzerinde çalışırken öğrenciler kültür, kimlik, bakış açısı, iletişim, dönüşüm, temsil ve yaratıcılık kavramlarını işlerler. Dil A Edebiyat Edebiyat dersi kapsamında öğrencilerin hedef kavramları edinip edinmedikleri iki yazılı sınav ve bir de bireysel sözlü sunun yöntemleriyle ölçülür.

UBDP'deki Türkçe dersi için dikkate alınan bu amaçlara baktığımızda MEB müfredatında yer alan Dil ve Anlatım ve Türk Edebiyatı derslerinin ayrıntılı olarak verilen amaçlarının genel bir çerçevede verildiğini görmek mümkündür. Her iki program da öğrencilerin yazılı ve sözlü becerilerinin gelişimini, bireysel yaratıcılıklarını, eleştirel düşüncelerini geliştirmeyi ve edebi metinler aracılığıyla estetik haz duymalarını amaçlamaktadır. Öğrencilerin başka kültürlere ve farklı bakış açılarına saygı duymaları gerektiğinin önemini her iki program da gerek öğrencilere kazandırmayı hedefledikleri öğrenci profili tanımlarıyla, gerek belirledikleri kazanımlar ve amaçlarla vurgulamaktadır.

UBDP ana dili dersinde ülkemiz okullarında Türkçe (Other Language A1, Turkish) dersi görülmektedir. UBDP'deki bu ders, MEB müfredatındaki Dil ve Anlatım ve Türk Edebiyatı dersinin karşılığı olarak yer almaktadır. Programı uygulayan okulların Türkçe zümreleri UB ana dili dersleri rehber kitapçığının (Language A: Literature Guide) gerekliliklerini ve programın genel amaçlarını göz önünde bulundurup, MEB müfredatında yer alan Dil ve Anlatım ve Türk Edebiyatı derslerinin amaçları ve konuları doğrultusunda yıllık plan hazırlamaktadır. Öğrencilerin Türkçe derslerinde okuyacağı kitaplar da yine hem UB Programı'nın belirlediği dünya yazarları ve Türk yazarlar listeleri, hem de MEB'in müfredatına uygun olan ortak yazarlar göz önünde tutularak seçilir. Öğretmenler seçimleri sırasında her iki programın da gerekliliklerine dikkat ederler.

1.2.5. Uluslararası Bakalorya (Diploma Program) İle İlgili Araştırmalar

Uluslararası Bakalorya Programı'nın ülkemizde uygulanmaya başlandığı 1994 yılından günümüze kadar yapılan çalışmalara bakıldığında çeşitli alanlarda UB Programı ile ilgili yapılmış çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezinin mevcut olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların büyük bir bölümünde UBDP ile MEB programları farklı açılardan karşılaştırılmaktadır. Bunun yanında bazı araştırmalar UBDP özelliklerini farklı açılardan incelemiş, bazıları ise UBDP'nin bazı alanlara olan etkilerini incelemiştir. Dil A Edebiyat Edebiyat dersi de kapsamı ve niteliği bağlamında değerlendirildiğinde, "sosyal, estetik ve kültürel okuryazarlığı geliştirmenin yanı sıra, dil yetkinliğini ve iletişim becerilerini güçlendirerek, gelecekteki akademik çalışmaları ya da kariyer yollarını desteklemek için tasarlanan bir ders olarak UBD ile ilgili çalışmalara konu olmuştur.

Demirer (2002) UB Programı uygulayan özel okullarda derslere giren öğretmenlerin, bu programa karşı tutumlarıyla iş tatminleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını tespit etmeyi amaçlayan bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen *IB Programı Öğretmenleri İş Tatmin Ölçeği* 5 okulda 70 UB öğretmenine uygulanmıştır. Araştırma sonucunda UB programındaki öğretmenlerin iş tatminlerinin ortalama değerin oldukça üstünde olduğu, öğretmenlerin iş deneyimleri arttıkça tatminlerinin de yükseldiği bulgularına ulaşılmıştır. Program, öğrenci ve öğretmenlere sunduğu "insanı toplumsal bir varlık olarak ele alma, bir yandan kendilik algısını geliştirirken diğer yandan çevresindeki farklılıklara karşı duyarlık kazanma, sanat metinleri aracılığıyla elde ettiği entelektüel derinlikle sürekli kendini yenileme" gibi kazanımları aracılığıyla bu tatmine katkı sağlamış olabilir.

Demir (2009) UBDP'ye ilişkin yönetici, öğretmen, veli ve mezun görüşlerine yer veren bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma Türkiye'de UBDP'yi uygulayan toplam 11 özel lise ve sosyal bilimler lisesinde görev yapan 55 okul yöneticisi, 146 öğretmen, 70 veli ve UBDP'den mezun olmuş 140 kişi ile yapılan anketlerden oluşmaktadır. Araştırma sonuçları; yönetici ve öğretmenlerin, UBDP amaçları olarak kabul edilen, eleştirel düşünme becerisini geliştirme, küresel konular hakkında bilinçlenme ve sözel ifade yeteneğinin

gelişmesini görüşüne katıldıklarını göstermiştir. Öğrenme ortamı ile ilgili olarak ise çok amaçlı etkinliklere yer verildiği görüşüne katılmaktadırlar. Değerlendirme için ise anlaşılır bir dili olması, farklı tekniklere yer vermesi (yazılı, sözlü değerlendirme, doğru-yanlış, çoktan seçmeli sorular, vb.), doğru davranışları pekiştirmesi vurgulanmıştır. Mezun ve veliler kaliteli eğitim alabileceklerini düşündükleri için UBDP'ye yöneldiklerini belirtmişlerdir.

Büyükgenç (2014) çalışmasında Ankara'da özel bir lisede uygulanan Uluslararası Bakalorya Diploma Programı'ndan mezunların, UBDP'ye ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırma kapsamında mezun öğrencilerin programı tercih nedenleri, programının mezun olan öğrencilerin beklentilerini karşılama düzeyi, programda aldıkları eğitimin niteliği ve içeriği, programda uygulanan öğretim yöntemleri ve değerlendirme sistemine ilişkin görüşleri, programın içeriğinin mezunların üniversite seçimine ve üniversite eğitimine etkisine ilişkin görüşlerine odaklanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, mezunlar UBDP'yi tercih etmede en fazla etkinin "Aileleri" olduğunu, programı tercih etme sebeplerinin 'kaliteli eğitim' alma istekleri olduğunu ve UBDP'den beklentilere ilişkin en fazla karşılanan beklentilerinin "eleştirel düşünme, araştırma yapma becerileri, ileri düşünme becerileri, kendini ifade becerisi ve öğrenmeyi öğrenme" gibi üst düzey beceriler olduğunu belirtmiştir. Bunların yanında, katılımcıların çoğu UB'yi aktif öğrenme yoluyla öğrenciyi merkeze alan bir program olarak değerlendirmiştir.

UBDP ile ilgili yapılan bazı araştırmalar programın farklı alanlar üzerine olan etkilerine odaklanmıştır. Bunlardan biri Göçmen'in (2010) UBDP programının uluslararası anlayış geliştirmeye olan etkisine odaklanan çalışmasıdır. Araştırmada öğrencilerden öncelikle 'uluslararası anlayış'ın ne demek olduğunu kendi cümleleri ile tanımlamaları, sonra da Uluslararası Anlayış Ölçeği'ndeki 35 maddeye cevap vermeleri istenmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin verdikleri cevapların bahsedilen değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermediği fakat öğrenci tanımları arasında UBDP öğrencilerinin yazdığı tanımların ulusal program okuyan öğrencilerinkinden daha kapsamlı, kişisel bakış açısını daha fazla yansıtan, literatürdeki uluslararası anlayış tanımlarını daha fazla içeren tanımlar olduğu görülmüştür. Kişisel bilgi formu sonuçlarına göre, UBDP öğrencilerinin yaklaşık %74'ü

okuldaki derslerin uluslararası anlayışlarını kuvvetlendirdiklerini düşünmektedirler. Araştırmacı sonuçlar kısmında bu durumu açıklarken, okulda alınan derslerin (özellikle Bilgi Teorisi) uluslararasılık kavramının temel ögelerini içerecek şekilde geliştirilmiş olmasını ve öğrencilerin sahip olduğu yurtdışı yaşam ve seyahat deneyimini bu duruma etki eden faktörler olarak göstermiştir. Özellikle UBDP'deki edebiyat dersleri ile kendi kültürünü anlayan gençlerin, Dil A Edebiyat Edebiyat (Türkçe) derslerinin Dünya Edebiyatı bölümde başka dillerden çevrilen eserlerin okutulmasının da uluslararası anlayışı geliştirmeye katkısı olabileceği belirtilmiştir.

Bora (2010) tez çalışmasında UBDP öğretmen ve öğrencilerinin öğrenme iklimi ile ilgili algıları üzerindeki etkisini araştırmıştır. Bora'nın (2010) çalışması 2008-2009 eğitim ve öğretim yılında İstanbul'da bulunan UBDP uygulayan devlet okullarını ve özel okulları içermektedir. Sonuç olarak, UBDP'da eğitim veren öğretmenlerin, genel eğitim programında yer alan öğretmenlere göre müfredat programı ile ilgili iklim algılamalarının daha olumlu olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, UBDP'na dahil olan öğrencilerin, genel eğitim programında yer alan öğrencilere göre müfredat programından ve başarıdan kaynaklanan okul iklimi algılarının daha olumlu olduğu görülmektedir.

Keleş (2013) tez çalışmasında Ankara ili kapsamında UBDP öğrencisi olan ve olmayan öğrencilerin okuma alışkanlıklarını ve okumaya yönelik tutumlarını ele almıştır. Araştırma sonucuna göre UBDP'ye kayıtlı olan öğrencilerin olmayanlara kıyasla daha çok okudukları ve UBDP öğrencilerinin "zevk alma" alt boyutunda daha olumlu tutuma sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca, okumaya karşı olumlu tutumu olan öğrenciler metinleri analiz edip üzerlerinde konuştukça okumaktan daha çok keyif almaya başladıklarını belirtmişlerdir.

UBDP üzerine Türkiye'de yapılmış araştırmaların büyük çoğunluğunun odak noktasının UBDP ile MEB programının farklı açılardan karşılaştırılması olduğu görülmektedir. Bunlardan biri Yılmaz (2005) tarafından yapılan MEB lise Biyoloji dersi öğretim programı ile UBDP'nın Biyoloji ders programını karşılaştırarak bu programların benzerlik ve farklılıklarını, yeni bir biyoloji programına getirilebilecek önerileri ve UB programının ÖSS için hazırlayıcı olup olamayacağını belirlemeyi amaçlayan araştırmadır.

Araştırmada UBDP Biyoloji dersi öğretim programı ile MEB Biyoloji dersi öğretim programları doküman analizi yoluyla incelenmiştir. Araştırma sonucunda, MEB programlarında hedef ve etkinliklerin öğretmeni yönlendirecek şekilde düzenlendiği, UBDP'de ise hedeflerin açıklamalarının öğrenciyi bilimin doğasını öğrenmeye ve bilimsel yöntemi kavramaya yönlendirdiği belirlenmiştir. Bu bağlamda UBDP'nin MEB programlarına göre daha öğrenci merkezli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, UBDP Biyoloji dersi öğretim programında hedefler ve hedeflere yönelik açıklamaların net bir şekilde belirtildiği, bu sebeple de ders planlarının hazırlanması ve uygulama aşamasında öğretmenlerin bir belirsizlik yaşamadığı, MEB programında ise hedef ve etkinliklerin, öğretmene açık bir yönlendirme getirmediği belirlenmiştir.

Gültekin (2006) çalışmasında Uluslararası Bakalorya ve ulusal programlardan mezun olan öğrencilerin ortaöğretim diploma notları ve Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) puanlarının karşılaştırmasını yapmıştır. Bu çalışmada 2003, 2004, 2005 yıllarında aynı kolejden mezun olan, UB programında okumaya hak kazanmış, 132'si UBDP'den, 550'si Ulusal programdan olmak üzere 682 öğrencinin verileri değerlendirilmiştir. Sonuç olarak UB öğrencilerinin ortaöğretim diploma not ortalamaları, ulusal program öğrencilerine göre daha yüksek çıkmıştır ve UB öğrencilerinin ÖSS sayısal puan ve ÖSS eşit ağırlık ortalamalarının ulusal program öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Daha açık söylemek gerekirse, liseye girişte birbirine denk başarılar göstererek okula alınan öğrencilerden UB Programı uygulanan öğrenciler, ulusal programı uygulananlara oranla daha yüksek başarı elde etmişlerdir.

Onur (2008) ulusal ortaöğretim programları ile UBDP'de eğitim veren öğretmenlerin öğretim stillerini incelemeyi amaçlayan bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma, 2005- 2006 öğretim yılında, İstanbul'da Özel Koç Lisesi'nde Matematik ve Yabancı Dil dersi öğretmenlerinden seçilen 4'er öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin öğretim stilleri ve yaklaşımları programlar bağlamında çok farklılaşmamakla birlikte matematik dersinde UBDP öğretmenlerinin, yabancı dil derslerinde de ulusal program öğretmenlerinin daha fazla konuştuğu ve daha aktif olması nedeniyle derslerin daha öğretmen merkezli olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan

görüşmelerde, öğretmenlerin derslerde kullandıkları yöntemleri seçerken programın içeriğinden etkilenmedikleri, öğrencilerin ihtiyaçları ve farklılıklarını göz önünde bulundurdukları ortaya konmuştur. Her iki programda da hem öğrencilerin hem de kendilerinin benzer çalışmalar yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda, iki farklı programda eğitim veren öğretmenlerin kullandıkları öğretim yöntemlerini programların yetiştirdiği öğrenci profiline göre belirledikleri söylenebilir. UBDP'nın analiz/sentez/çıkarım yapma gibi ileri düzeyde düşünsel faaliyetlerde bulunabilen ve sorumluluk bilincine sahip olan öğrenci yetiştirme hedefi dikkate alındığında bu faktörlerden kaynaklı farklılıkların programdaki öğrencilerin dahil olacağı öğretim faaliyetlerinin seçimine etki edebilir.

Teke'nin (2015) yaptığı çalışmada UBDP ve MEB öğrencileri üniversiteye hazır bulunuşluk, programların yararları, memnuniyet, stres ve dezavantajlar açısından karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak; üniversiteye hazır olma, disiplin, öğrenmeyi öğrenme, uluslararası anlayışı geliştirme, zaman yönetimi, öğrencilerin ders seçebilmesi, bilgi kuramı (TOK) ve bitirme tezi (EE) sayesinde okuma ve yazmanın gelişmesi ve planlarını üniversitede gerçekleştirebilmeleri açısından UBDP mezunlarının MEB mezunlarına göre daha iyi oldukları ortaya çıkmıştır. Ancak stres ve uyku kaybı, istediği aktivitelere katılamama, form kaybı gibi özelliklere bakıldığında UBDP mezunlarının MEB mezunlarına göre daha çok sıkıntı yaşamakta oldukları da belirtilmiştir.

Ateşkan, Onur, Sagun, Sands ve Çorlu (2014) araştırmalarında, Türkiye'deki Uluslararası Bakalorya Diploma Programı (IBDP) ile Milli Eğitim Bakanlığı lise programları (MoNEP) arasındaki uyumu ve bu iki programın mezunlarının üniversite hayatlarındaki başarıları üzerine etkisini incelemiştir. Araştırmada, iki program arasında müfredat, felsefi dayanak, içerik ve bilişsel talep alanlarında, incelenen konuya bağlı olarak farklı derecelerde uyum tespit edilmiştir. Uluslararası görüşlülük, toplum severlik, katılım ve motivasyon gibi skolastik olmayan özelliklerin IBDP'de daha fazla temsil edildiği görülmüştür. Ayrıca, IBDP mezunu olmayan öğrencilerin IBDP mezunu olan öğrencilere göre üniversite giriş sınavında istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek puanlara sahip olduğu bulunmuştur. Diğer taraftan, IBDP mezunu olan öğrencilerin, IBDP mezunu

olmayan öğrencilerle kıyaslandığında üniversitede daha yüksek GPA'lare (not ortalamaları) ve bireysel ders notlarına sahip olduğu ortaya konmuştur. IBDP mezunlarının ayrıca önemli ölçüde daha yüksek bir mezuniyet oranına sahip olduğu bulunmuştur; IBDP mezunu olmayan öğrencilere kıyasla neredeyse üç kat daha fazlası dört yılda mezun olmuştur. Ateşkan ve arkadaşlarının (2014) araştırma sonuçları, IBDP mezunlarının üniversite yaşamına daha iyi hazırlandıklarını ve üniversitede başarılı olmak için önceki lise deneyimlerini daha fazla geliştirebileceklerini göstermektedir.

Sagun, Ateşkan ve Onur (2016) Türkiye'de Uluslararası Bir Lise Programı ile Üniversite İçin Öğrenci Hazırlama isimli araştırmalarında, sadece MEB lise programından mezun üniversite öğrencileri ile MEB lise programı ve IBDP'ye beraber katılmış üniversite öğrencilerini akademik performans ve beceriler açısından karşılaştırmıştır. Araştırmada ayrıca üniversite öğrencilerinin bu programlar aracılığıyla edindikleri genel performanslarına ilişkin algıları da analiz edilmiştir. Sonuçlar hem MEB lise programına hem de IBDP'ye katılan öğrencilerin daha yüksek kümülatif not ortalamalarına (cGPA) sahip olduklarını, üniversitelerinde daha yüksek bireysel ders notlarına sahip olduklarını ve önemli ölçüde daha yüksek bir mezuniyet oranına sahip olduklarını göstermiştir. Genel olarak çalışma, uluslararası lise eğitim programının karakter gelişimi, akademik beceriler ve yaşam becerileri kapsamında üniversite hayatı için daha iyi öğrenci profili yetiştirdiğini ortaya koymaktadır.

UBDP araştırmalarına konu olan bir diğer alan da Dil A Edebiyat Edebiyat dersi olmuştur. Demiral'ın (2011) çalışması MEB Türk Dili ve Edebiyatı ile Dil ve Anlatım derslerini UBDP Türkçe dersi öğretim programı ile amaç, hedef, kazanımlar ve ölçme ve değerlendirme süreçleri açılarından karşılaştırılmıştır. Araştırmada, MEB programı Türk Dili ve Edebiyatı ile Dil ve Anlatım dersinin IBDP Türkçe A1 dersi ile amaçlar ve hedef-kazanımlar açısından benzerlikler gösterdiği bulunmuştur. Diğer yandan, Türkçe A1 dersinin ölçme ve değerlendirme süreçlerinin daha detaylı, belirgin ve nesnel olduğu fakat Türk Dili ve Edebiyatı öğretiminin değerlendirilmesinde öğretmenler tarafından ortak ölçütler kullanılmasıdı ve bunun sonucu olarak öznel uygulamalar ortaya çıktığı görülmüştür.

Taş (2007) UBDP'de eğitim gören öğrenciler ile ulusal programda eğitim gören öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı dersi becerilerini karşılaştırmayı amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonuçları, UBDP Dil A Edebiyat Edebiyat dersi alan öğrencilerin, iki eserin çeşitli yönlerinin karşılaştırıldığı yazı çalışması, bir eser hakkında yaratıcı yazı çalışması, bir eser hakkında hazırlıklı/hazırlıksız konuşma ve çeşitli yazı türleri hakkında edebi eleştiri yazma becerilerini ulusal programda Türk Dili ve Edebiyatı dersi gören öğrencilere göre daha iyi yapabileceklerine inandıklarını ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarından yola çıkarak Dil A Edebiyat Edebiyat dersinin, programın doğası gereği öğrencilerin çok sayıda edebi yapıt okumalarını zorunlu kılarak genel hatlarıyla "analiz yapabilen, eleştirel düşünme becerisi gelişmiş ve yazılı / sözlü anlatım olarak becerisi güçlü öğrenci tipleri" yetiştirdiğini söylemek mümkündür.

Bayülgen (2012) UBDP Dil A Edebiyat Edebiyat öğrencileri ile MEB Türk Edebiyatı dersi alan öğrencilerin arasındaki bilişsel ve duyuşsal becerileri karşılaştıran bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonucuna bakıldığında UBDP öğrencileri eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma-sorgulama, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ve sanat eserinden zevk alma becerilerinde ulusal program öğrencilerine göre daha üst düzeyde çıkmıştır. Öğretmenler de bu becerileri kazandırma konusunda UBDP'nin daha uygun olduğunu düşünmektedirler. Hem öğretmen görüşleri hem de öğrenci becerileri dikkate alındığında UBDP ulusal programa göre daha olumlu dönütler almıştır. Bu da bizlere UBDP Dil A Edebiyat Edebiyat dersinin öğrencileri, hem bilişsel hem duyuşsal yönden geliştirerek onların farkındalıklarını artırdığını göstermektedir.

Çarşanlı (2013) tez çalışmasında UBDP Türkçe dersinde işlenen eserlerde kültür ve kültürel öğelere nasıl yer verildiği üzerinde durmuş ve UBDP Türkçe ve MEB Türk Edebiyatı derslerinin kültürel amaç ve kazanımları açısından incelemesini yapmıştır. Kültürel açıdan bir roman analizi olarak *İnce Memed*'i belirlenen maddi kültür öğeleri (giysiler ve takılar, tarım ve hayvancılık, yemekler, el işleri) ve manevi kültür öğeleri (türkü, ağıt, destan, ninni, vs.) doğrultusunda Yeni Tarihselcilik kuramından faydalanarak içerik analizi ve kodlama yöntemleriyle incelemiştir. Sonuç olarak UBDP Türkçe ve MEB

Türk Edebiyatı derslerinin kültürel amaç ve kazanımlarının birbirini desteklediği tespit edilmiştir. Derslerde işlenen eserde, belirlenen kültür kavramlarının çalışmanın sonunda oluşturulan taslaktaki gibi dersin amaç ve kazanımları doğrultusunda incelenerek ulusallık ve evrensellik bağlamında öğrencilere aktarılabileceği sonucuna varılmıştır.

Aktaş (2013), UBDP Dil A Edebiyat Edebiyat Dersi öğretim programı ile lise 12. sınıf Dil ve Anlatım ve Türk Edebiyatı derslerini öğretim programlarının amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme boyutlarının eleştirel düşünme becerileri açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirmesini yapmıştır. Bu araştırma durum çalışması olup Türkiye'de UBDP'nin uygulandığı bir devlet okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, Uluslararası Bakalorya Diploma Programı'nda yer alan Dil A Edebiyat Edebiyat dersinin ulusal programda yer alan Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım derslerine göre her boyutta eleştirel düşünme becerilerine daha fazla yer verdiğinin söylenebileceğini belirtilmiştir.

Devrimsel (2016) tez çalışmasında Milli Eğitim Bakanlığı Türk Edebiyatı Dersi (9-12. Sınıflar) öğretim programı ile UBDP'nda uygulanan 2011 tarihli Dil A Edebiyat Edebiyat (Türkçe) dersi öğretim programlarındaki eğitim felsefeleri, amaçları, kazanımları, içerikleri, öğrenme-öğretme süreçleri, ölçme ve değerlendirme anlayışları bakımından benzerlikler ve farklılıkları ele almıştır. Araştırma sonuçlarına göre, MEB Türk Edebiyatı öğretim programında bireyin gelişimini esas alan ögeleri ve edebî eserleri inceleme ile ilgili bilgi ağırlıklı ögelerin fazla olduğu ve bu programda toplum ağırlıklı ögelere yer verilmediği görülmüştür. UBDP programı ise öğrenen profili dahil olmak üzere ders seçim özgürlüğünü tanıması ve TOK ile bireyi düşünme konusunda geliştirmeyi amaçlaması bakımından bilgiden çok öğrencinin becerilerine odaklanmıştır. Ayrıca yaratıcılık, bedensel etkinlik, hizmet (CAS) uygulaması ile öğrencileri toplumsal hizmet etkinliklerine yönlendirerek toplum merkezli program olma özelliği taşıdığı da görülmektedir. Ayrıca, Uluslararası Bakalorya'nın her bölümde seviyesine göre farklı sayılarda olmak üzere kitaplar üzerinden işlenen bir öğretim programı olduğu ifade edilmiş ve içerik olarak bakıldığında ise UBDP'nin bir konuya daha çok odaklanma fırsatı verirken MEB'in daha genel bilgiler verdiği belirtilmiştir.

1.3. Kültürlerarası Farkındalık

Küreselleşen dünyada; ülkeler arasındaki sınırların yapaylaştığı, kültürel farklılıkların ortaya çıktığı, uzak coğrafya kavramının ortadan kalktığı kültürlerarası iletişim ve etkileşimin arttığı görülmektedir. Böyle bir ortamda çokkültürlülük ve kültürlerarası farkındalık olguları önem kazanmaktadır. Lüteratür taramalarında, kültürlerarası farkındalık kavramı yerine kültürlerarası iletişim, kültürlerarası yeterlilik, kültürlerarası uyum, kültürlerarası etkileşim, kültürlerarası hassasiyet vb. kavramların kullanıldığı da görülmektedir. Bu sebeple bu bölümde bu kavramlara da yer verilecektir. Tüm bu kültürlerarası olgular farklı şekillerde tanımlanabilir.

1.3.1. Kültürlerarası farkındalık tanımları

Kültürlerarası farkındalık, kişinin kendi kültüründen farklı kültürlerden kişilerle karşılaştığında, bu kişilerin kültürel farklılıklarını görebilme ve anlayabilme yetkinliğine verilen isimdir. Kültürel farkındalığı yüksek olan bireyler, farklı kişi ve durumları kendi alışmışlıklarının dışında değerlendirebilir ve farklılıkların farkında olarak olayları kişiselleştirmeden değerlendirebilirler (Samovar, Porter ve McDaniel, 2010). Başka bir ifade ile bireylerin içinde yetiştikleri kültür dışındaki kültürlere mensup bireyleri ve onların kendilerini ifade etmekte kullandıkları her türlü olanağı önyargısız kabul etme becerisine kültüerlerarası farkındalık denebilir. Chen ve Starosta'ya (1996) göre kültürlerarası farkındalık bilişsel, duygusal ve davranışsal beceriler kazanmayı gerektirmekte, bu da kişinin farklı kültürlere ilişkin bilgi edinmesini ve elde ettiği bilgileri farklı kültürel ortamlarda kullanabilmesini kapsayan bir süreci ifade etmektedir. Bu bakımdan kültürlerarası farkındalık, bireyin farklı kültürlerarasındaki benzerlik ve farklılıkları anlama ve iletişim yetkinliğinin bilişsel boyutunu ifade etme yeteneğidir.

Kültürlerarası yetkinlik, farklı kültürlerden çeşitli insan gruplarıyla başarılı bir şekilde iletişim kurma yeteneğidir (İşisağ, 2010). Kültürlerarası yetkinliğin kültürlerarası farkındalık seviyesini belirleyen kilit unsur olduğu belirtilmektedir.

Kültürlerarası uyum, kişinin yeni veya farklı bir kültür ile karşılaştığında pozitif ya da negatif sonuçları ile birlikte yaşadığı stresin üstesinden gelme yeteneği kazanması olarak

tanımlanmaktadır. Kültürlerarası uyum, özellikle kişinin yaşadığı duygusal stres, iletişim problemleri, kişilerarası ilişkilerde yaşadığı güçlükler vb. negatif etkilerin azaltılarak kendine güven, farkındalık, dil yeterliliği, pozitif duygu hali vb. birçok pozitif niteliklerin kazanılması ile ilişkili görülmektedir (Eğinli & Yalçın, 2016). Matsumoto, Leroux, Bernhard ve Gray (2004) ise kültürlerarası uyumu farklı bir kültürel çevrede yaşamaya başarılı bir şekilde adapte olmak olarak tanımlamaktadır.

Kültürlerarası duyarlılık kişinin kültürel farklılıkları tanıma, bilgi edinme ve saygı duyma konusundaki duygusal kapasitesini ifade etmektedir (Chen & Starosta, 1996). Kültürel duyarlılık, kültürel farkındalığın artarak kültürel anlayışın gelişmesi ve kültürel önyargıların azalmasıdır. Kültürel duyarlılığın gelişmesi ile farklı kültürlerden kişilere karşı saygının gelişmesi ve olaylara farklı açılardan bakabilme yeteneğinin kazanılması söz konusu olmaktadır (Trang, Barrettt, & Tho, 2003). Hammer, Bennett ve Wiseman (2003) kültürlerarası duyarlılık için kültürel farklılıklarla ilgili deneyimin artması ve ayrımcılığın azalması ifadesini kullanmakta, kültürlerarası durumlara ilişkin uygun ve doğru tepkilerin verilmesinin ise kültürlerarası yeteneğin gelişmesi ile ilgili olduğunu ifade etmektedir.

Kültürel farkındalıkları geliştirme yolundaki ilk adım kişinin kendi kültürünü tanımasıyla başlar. İçerisinde doğulan ve büyünen kültürün tanınması ve sorgulanmasıyla başlar. Kişi kendi kültürünü sorguladıkça daha derine inmeye, kültürel eylemlerin, değerlerin altındaki sebepleri görmeye başlar. Böylece, gördükleriyle beraber kişinin kendi kültürüne bakış açısı ve hakkındaki bilgisi derinleşir. Bu da kültürel farkındalığın gelişmesindeki ilk ve en önemli adımdır.

Kendi kültürünü tanıyan kişi farklı kültürlerle karşılaştığında saldırgan ya da çekinen birisi yerine meraklı ve anlayışlı olacak ve karşısına çıkan yeni kültürü de öğrenmek ve deneyimlemek isteyecektir. Böyle bir anlayışla çokkültürlü bir ortamda bulunan insanlar, yaşanan sorunlarda kültürel ögeleri göz ardı etmeyecek ve sorunların çözümünde kültürlerarası yetkinliklerini kullanacaklardır.

Sadece problem çözme ve analiz etme gibi yetkinliklere yaptığı katkı bile tek başına çok kültürlü ortamlarda aranan yetkinliklerden bir tanesi olmaya yetecekken, uyum sağlama, iletişim, empati gibi pek çok farklı konuda da kültürel farkındalık kişilere katkı sağlar ve bu yetkinlikleri farklı bir seviyeye taşır.

Küreselleşmenin bir sonucu olarak, toplumların ve bireylerin birbirine yakınlaşması ve onlar arasında bilimsel, teknolojik, sosyal ve ekonomik alanlarda olduğu kadar enformasyon teknolojisi ve kültürel alanlarda da her türlü diyaloğun ya da iletişimin kurulması bir zorunluluk hâlini almaktadır (Aktaş, 2008). Genç bireylere başka kültürlere karşı hoşgörülü ve demokratik bir bakış açısı kazandırılması ve farklı yaşam tarzlarının barış içinde birlikte yaşamasının temini için kültürler arası bir yaklaşımla eğitimin biçimlendirilmesi bugün sosyal bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Bu anlamda eğitim kültürlerarası duyarlılığı ve kendini küresel toplumla özdeşleştirme becerisini içermelidir.

1.3.2. UBDP ve Kültürlerarası Farkındalık

Uluslararası Bakalorya Organizasyonu, misyon tümcesinde kültürlerarası anlayış ile ilgili aşağıdaki ifadeleri kullanmaktadır:

> "Program kültürlerarası anlayış ve saygı ile daha iyi ve daha huzurlu bir dünya oluşturulmasına yardımcı olacak araştıran, sorgulayan, bilgili ve duyarlı genç insanlar yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu programlar, dünya genelinden öğrencilerin, diğer insanların da farklılıklarıyla birlikte kendi doğrularına sahip olabileceklerini anlayan, etkin, sevecen ve yasam boyu öğrenmeye inanan bireyler olmasını teşvik eder."

Bu ifadeler programın kültürel farkındalık çerçevesini açıkça belirlemiştir. Program, öğrencilerin kendileriyle yakın çevreleri arasında olduğu kadar, onlardan çok uzakta farklı kültürlere sahip bireyler arasında da 'insancıl bir etkileşim' yaratmayı hedeflemektedir. Programın temel aldığı bu anlayışta söz edilen 'kültürlerarası duyarlılık' kültürel farklılıklarla ilgili olarak deneyim kazanma ve onların farkında olma becerisidir (Hammer ve diğerleri, 2003). Program, öğrencilerine kültürlerarası iletişim yeterliliklerini geliştirmelerinde yardımcı olmayı hedeflemektedir. Kültürel farklılıklar ile baş edebilmek için gereken bilgi, beceri ve tutumlardan oluşan 'kültürlerarası iletişim yeterliliği' de 'belirli bir çevrede istenilen karşılığa ulaşmak için etkin ve uygun iletişim davranışları gösterme becerisidir' (Chen 1990: 11). Spitzberg (2000) kültürlerarası iletişim yeterliliğini, bireyin farklı kültürler içinde etkin ve uygun iletişim kurmasını sağlayan sosyal gelişim süreci olarak görmekteyken (s. 380) benzer biçimde Wiseman (2002) kültürlerarası iletişim

yeterliliğinin farklı kültürlerin üyeleriyle etkin ve uygun etkileşim kurmak için gereken motivasyon, bilgi ve becerileri içeren bir kavram olduğunu belirtmektedir (s. 209). Hammer ve diğerlerine (2003) göre kültürlerarası yeterlilik, kültürlerarası anlayışa uygun yollarla düşünme ve hareket etme becerisidir (s. 422). IB Diploma Programı'nda bu becerinin öğrencilere kazandırılması ciddi anlamda önemsenmekte, program kapsamında öğrencilerden; farklı insanların yaşadığı dünyada küresel olayları tam anlamıyla kavrayabilmeleri, olaylar arasında kurabildikleri neden-sonuç ilişkileri bağlamında yaşananları analiz edebilmeleri ve vardıkları sonuçları içselleştirerek algılamaları beklenmektedir.

1.3.3. Dil A Edebiyat Edebiyat Dersi ve Kültürlerarası farkındalık

Program kılavuzunda, Dil A Edebiyat Edebiyat dersi kapsamı genişletilmiş; temel beceri olarak öğrencilere kazandırılması beklenen estetik beğeni ve entelektüel derinlik kavramlarının daha derin bir bakış açısı ve daha güçlü bir 'kültürlerarası anlayışla' ele alınması gerektiği 'Konunun Doğası' başlığı altında açıkça belirtilmiştir.

Kültürlerarası farkındalık diğer kültürlere ilgi ve merakı içermekle birlikte, sözü edilen kültüre ilişkin doğru, açık kültürel bilgi ile hoşgörü gerektirir (Baker, 2009; Byram, 1997; Chen & Starosta, 1998; CoE, 2012; Guilherme, 2000). Alan yazınında kültürlerarası farkındalığın geliştirilmesinde farklı araçların ve uygulamaların kullanılabileceği konusunda çok az tartışma vardır ve edebiyat öğretmenlerinin farklı ders materyalleri seçmeleri için az sayıda rehber bulunmaktadır (Sowa, 2014). IB programı 2021 rehberini yayınlarken bu eksikliği giderecek bir yaklaşım geliştirmiş ve öğretmenlere kültürlerarası farkındalığın geliştirilmesinde etkili olacak yedi farklı başlık (Kültür, Kimlik, İletişim, Bakış açısı, Temsil, Dönüşüm, Yaratıcılık) belirlemiş, tanımlarını da yine aynı rehber içinde kullanıcılara sunmuştur.

Dil A Edebiyat Edebiyat dersi kapsamında hedeflenen bu farkındalık, değişik güncel eğitim uygulamaları ile desteklenmekle birlikte temel olarak 'metinler' üzerinden sağlanmaktadır. Davcheva ve Sercu (2005), eğitim kurumlarında öğretmenler tarafından oluşturulan kitap listelerinin önemine değinmiş, öğretmenlere hedeflenen kazanımlara

ulaşmada yardımcı olmadaki rollerinin altını çizmiştir. Bu bağlamda Dil A Edebiyat Edebiyat dersinin en önemli aracı da seçilen yapıtlardır ve bu yapıtların içerikleri dil ve edebiyat öğretimi ile birlikte kültür öğretimini ve kültürlerarası iletişimi doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Program, öğretmenlerden dersleri zorunlu yazar listesi (Prescribed List of Authors – PLA) ve zorunlu çeviri eserler (Prescribed Literature in Translation – PLT) adı verilen iki farklı kitap listesi üzerinden sürdürmelerini bekler. İki yıllık eğitim süresi içinde İleri Düzey öğrencilerden 13, Temel Düzey öğrencilerden ise 9 adet kitap okumaları ve tüm uygulama ve değerlendirmeleri bu kitaplardan ya da onların içinden seçilmiş pasajlardan yapmaları beklenmektedir. Ders öğretmenleri programa başlamadan önce bu listeleri oluşturmak ve oluşturdukları bu listeleri okul idarecileri, MEB ve IBO ile paylaşmak zorundadır (IBO, Language A: Literature Guide First Assessment 2021, 2019).

Dil ve edebiyat çalışmalarının ders tanımlarında belli bir sayıda çeviri metnin okunması zorunluluğu ve seçilen metinlerin çeşitli bakış açılarını temsil etmesi önerisi yer alır. Bu dersler öğrencilerin, diğer gerçeklikler ve diğer insanların temsillerini deneyimlemelerini sağlayarak dünyaya kendilerininkinden farklı olabilecek bakış açılarıyla tanışmalarına olanak tanır.

Dil ve edebiyat çalışması, benlik ve benliğin diğerleriyle nasıl ilişki kurduğu konusunda bilinç, ve anlayış, oluşturmada çok etkilidir. Çalışılan dilde yazılmış, ve çeviri metinleri inceleyerek öğrenciler, farklı dillerin ve kültürlerin dünyayı temsil etme yolları ve bunların nasıl çeşitli kimlikleri yansıttıkları ve yaratmaya yardım ettikleri konusunda bir anlayış, kazanırlar. Öğrenciler ayrıca dünyayı temsil etme şekillerinin kültürler arasında değişiklik gösterdiğinin farkına varır ve bunun nedenlerini düşünmeye teşvik edilirler; böylece, insanların dünyayı nasıl deneyimlediklerini ve temsil ettiklerini daha iyi anlarlar. Zorunlu okuma listesi oluşturulurken IB, geniş bir dizi yazarın dahil edilmesini ve geleneksel ve çağdaş yazarlar, erkek ve kadın yazarlar ve bir dilin çeşitli yerlerde konuşuluyor olması durumunda, farklı bölgeler ve ülkelerden yazarlar arasında olabildiğince adil bir denge kurulmasını amaçlar. Zorunlu okuma listesi, öğretmenlere sınıfta işlenmek üzere, benzer bir denge kuracak ve böylece öğrencilerin insan deneyiminin

alabileceği şekillerdeki çeşitliliğin değerini tam anlamıyla anlamalarını sağlayacak bir yapıt derlemesini oluşturacak seçimler yapmaları için ilham ve cesaret vermeyi amaçlamaktadır. Böylece dil ve edebiyat çalışmaları dersleri, öğrencilere yerel ve küresel arasındaki etkileşim hakkında daha derinlemesine dönüşümlü düşünme olanağı vererek kültürlerarası eleştirel düşünmeyi ve bilinci destekler.

Dil ve edebiyat çalışmaları derslerinin öğrencilerde kültürlerarası farkındalığa katkıda bulunma şekli, IB öğrenen profili özelliklerinin gelişimine katkıda bulunma şekliyle ilişkilidir. Kendi bakış açılarından farklı olabilecek bakış açıları sunan metinleri okuyarak öğrenciler,

- Bir metinde iletilen deneyimin doğasını ve böyle bir deneyimin hangi yollarla iletildiğini anlamak için eleştirel düşünce becerilerini kullanacaklardır (düşünen)
- Bir metinde var olan farklı görüşler ve deneyimlerle ilgili meraklarını besleyeceklerdir (sorgulayan)
- Belki de farkında olmayabilecekleri, küresel öneme sahip meseleler ve fikirlerle ilgileneceklerdir (bilgili)
- Sorgulayıcı bir şekilde başkalarının fikirlerinin, değerlerinin ve geleneklerinin değerini bilmeye teşvik edileceklerdir (açık fikirli)
- Her yerdeki insanların onuruna ve haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini anlayacaklardır (ilkeli)
- Diğer insanlara empati, şefkat ve saygı göstereceklerdir (duyarlı)
- İnsanların ve insanlarla içinde yaşadıkları dünyanın birbirine bağlı olduğunu fark edeceklerdir (dengeli)
- Diğer bireylerin ve grupların bakış açılarını dikkatle dinleyecek ve kendi bakış açılarını olabildiğince açık bir şekilde ifade edeceklerdir (iletişim kuran)
- Dünyayla ilgili kendi görüşlerini sorgulayacaklardır (dönüşümlü düşünen)
- Bu gibi görüşleri dönüştürmeye ve dönüşümün eyleme götürebileceği fikrine açık olacaklardır (riski göze alan) (IBO, Language A: Literature Guide First Assessment 2021, 2019).

Özetle, IB Diploma Programı Dil A Edebiyat Edebiyat dersi müfredatı doğası gereği kültürlerarasılığı neredeyse zorunlu kılmaktadır. Program en az iki kıtadan ve üç farklı mekandan/dönemden eser seçimi gibi kriterleri belirleyerek farklı toplum yapılarına değinmeyi en baştan şart koşmuş olmaktadır. Bunun yanında, dersin ölçme araçlarından biri olan bireysel sözlü sınavda öğrencilerden çalıştıkları eserlerde işlenen 'küresel sorunu" ele alma şartı da programın kültürlerarası olgulara değindiği bir diğer alandır. Bu ve benzeri uygulamalar program kapsamında kültürlerarasılık kavramı için temelde önemli bir bağlayıcılık oluşturmaktadır.

Yukarıda değinilen Dil A Edebiyat Edebiyat dersinin kültürlerarası farkındalık bakış açısı ve uygulamaları MEB programının uygulamalarından farklılık göstermektedir. MEB programı merkezi bir sisteme sahip olması dolayısıyla farklılıklara yeteri kadar yer verememekte ve metin seçimlerinde öğretmenlere inisiyatif kullanma şansı tanımada yetersiz kalabilmektedir. Bu durum Küçük (2011) tarafından da yaptığı çalışma ile ortaya konmuştur. Çalışması MEB programında kültürlerarası öğrenmeye yeterince yer verilmediğini göstermiştir.

1.3.4. Kültürlerarası farkındalık çalışmaları

Literatür taramalarında, kültürlerarası farkındalık kavramı yerine kültürlerarası iletişim, uluslararası iletişim, kültürlerarası yeterlilik, kültürlerarası uyum, kültürlerarası etkileşim, kültürlerarası hassasiyet vb. kavramların kullanıldığı da görülmektedir. Bu sebeple bu bölümde bu kavramlar üzerine araştırmalar da dahil edilmiştir.

Demircioğlu ve Çakır (2016), IB'nin kültürlerarası yeterliliğe verdiği önem dikkate alındığında, IB öğrencilerinin IB programlarından, kendilerine öğretilen kazanımları edinip edinmediklerini görmek için bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada dört ülkeden (Türkiye, İspanya, Meksika, İngiltere) IB öğrencileri ve Türkiye'den IB sisteminde olmayan öğrenciler yer almıştır. Çalışmanın sonuçlarının ortaya koyduğu ilk şey, IBDP öğrencilerinde kültürlerarası duyarlılığının göreceli olarak yüksek olması ve dağılımının ortalama 96.53 olmasıdır. Sonuç aynı zamanda Türkiye'de özel ve devlet liselerinde

bulunan IBDP öğrencileri ile IBDP dışındaki öğrenciler arasında Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Sonuç, dört farklı ülkeden çalışmaya katılan IBDP öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık puanlarının yaşadıkları ülke veya kültürlere göre değişmediğini ortaya koymaktadır.

Ece (2019), IB programlarının öğretmen ve idarecilerinin kültürlerarası farkındalık düzeylerine etkisini araştırmıştır. Araştırmaya iki IB okulundan öğretmenler, idareciler ve iki IB olmayan okuldan öğretmenler ve idareciler katılmıştır. Araştırma sonucunda IB Okulu idarecileri ve öğretmenleri ile IB okulunda çalışmayan idareciler ve öğretmenler arasında kültürlerarası farkındalık düzeyleri açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. IB programlarının bu okullarda görev yapan öğretmenler ve idarecilerin kültürlerarası farkındalık düzeylerine anlamlı bir etkisi olmadığı belirtilmiştir. Bu sonucun açıklaması olarak, IB dışındaki okullarda ve IB okullarında çalışan öğretmenlerin ve idarecilerin eşit ve kolay bir şekilde uluslararası ağa erişebildikleri; Avrupa Birliği projeleri, uluslararası okullar ortaklık projeleri, e-twinning, çevrimiçi platformlar, sosyal medya aracılığıyla yurt dışındaki yabancı kişilerle temasa geçebildikleri; Türkiye'de son zamanlarda vizeye gerek kalmadan hizmet içi pasaport alarak yurtdışına kolaylıkla gidebildikleri ve bununla uluslararası öğretmen ve idarecilerin kültürlerarası farkındalık düzeylerini arttırdıkları ileri sürülmüştür.

Küçük (2011), Kültürler Arası Öğrenme Üzerine Bir Kavram-Model Denemesi Ve Türkçe Ders Kitapları isimli çalışmasında disiplinler arası yaklaşımla kültürlerarası öğrenme yönünden 2009-2010 eğitim öğretim yılında ilköğretim 1-5. sınıflarda okutulmuş olan MEB ders kitaplarını durumsal yönden incelemiş ve kültürlerarası öğrenme yönünden eksiklik ve yeterlilikleri belirlemeye çalışmıştır. Bu amaçla, önce kültür, kültürel farklılık, kültürlerarasılık, çok kültürlülük ve bunlara bağlı olarak yabancı ve azınlık kavramları sorgulanmış, kültürlerarası öğrenmeyle ilgili olarak oluşturulan kavram-model çerçevesinde ana dili ders kitapları incelenmiştir. Sonuç olarak programda kültürlerarası öğrenmeye yeterince yer verilmediği ve ana dili ders kitaplarının kültürler arası öğrenme, evrensel kültürü örnekleme ve küreselleşme yönünden dış dünyayla bütünleşmede yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye'de UBDP programı uygulayan okullarda verilen Dil A Edebiyat Edebiyat dersinin öğrencilerdeki kültürlerarası farkındalık algısına etkisini görmek, bu dersin onların kültürlerarası iletişimsel yeterlilik düzeylerine katkısını sorgulamaktır. Ayrıca, öğrencilere kültürlerarası farkındalık kazandırmayı amaçlayan Dil A Edebiyat Edebiyat dersi öğretmenlerinin bu hedefe ulaşmaya yönelik yeterliklerini belirlemek ve UBDP uygulayan farklı okullardaki farklı uygulamaları incelemek de araştırmanın hedeflerindendir.

Bu amaçla yanıtı aranacak sorular şunlardır:

1. UBDP uygulayan okullardaki Dil A Edebiyat Edebiyat dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik seviyesi nedir?

2. UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonları öğretmenlerin çokkültürlü eğitim uygulamaları sürecine etki etmekte midir?

3. UBDP uygulayan okullarda Dil A Edebiyat Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürel farkındalık seviyesi nedir?

1.5. Araştırmanın Önemi

Milli Eğitim Bakanlığı'nın ulusal programındaki edebiyat derslerinden farklı bir anlayışla oluşturulmuş UBDP, Dil A Edebiyat Edebiyat dersi kapsamında her okul, misyon ve vizyonlarına uygun olarak kendi kitap listesini özgürce oluşturabilmektedir. Bu ders, Türkiye'nin özel/resmi, sosyoekonomik/sosyokültürel vb. yönden birbirinden farklı nitelikler taşıyan çeşitli eğitim kurumlarında ortak güçlü bir unsur olarak hali hazırda var olan kültürel farkındalık anlayışını etkilemesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle araştırma:

- Eğitim kurumlarının eğitim anlayışının ulusal ve uluslararası yaklaşım ve bilinç konularında değerlendirilmesinde Dil A Edebiyat derslerinin katkısını,

- Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin öğrencilerine kültürlerarası farkındalık kazandırmadaki yeterlilik seviyelerini,
- Kurumların kendi kültürlerinin uluslarası programı uygulamada ortaya koyduğu benzerlik ve farklılıkları,
- Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürlerarası farkındalıklarını incelemekte olduğundan alan yazınında bu konuda yapılmış diğer çalışmalara farklı ve kurumsal bir bakış açısı kazandırması bakımından önem arz etmektedir.

Alan yazınında UBDP programının ana dilde verilen edebiyat derslerinin niteliği ve bu dersin programının kültürlerarası farkındalık ve kültürlerarası iletişime etkisi noktasında yapılmış araştırmaların eksikliği, özellikle 2021 yılından itibaren uygulamaya konulacak olan yeni UBDP Dil A Edebiyat dersini verecek öğretmenlerin ve derse giren öğrencilerin bakış açılarını keşfetmeyi gerekli ve değerli kılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada, aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir:

- Araştırmaya katılan öğretmenler ve öğrenciler uygulanan veri toplama araçlarına içtenlikle ve doğru cevaplar vermiştir.
- Kültürel farkındalık bağımlı bir değişkendir ve uluslararası eğitim programlarının içeriğinde yer alır.
- UBDP - Dil A Edebiyat ders içeriği ve uygulamaları öğrencilere kültürel farkındalık açısından katkı sağlar.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın kapsamı itibarıyla bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlar:

- Araştırmanın veri kaynağı, 2019-2020 eğitim- öğretim yılında Türkiye'de ulusal programın yanında Uluslararası Bakalorya Diploma Programı uygulayan İzmir ve İstanbul illerinde bulunan 5 özel eğitim kurumu, bu kurumlardaki Dil A

Edebiyat Dersi öğretmenleri ve Dil A Edebiyat dersi alan 11. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

- Araştırma, uluslararası eğitim modellerinden sadece Uluslararası Bakalorya Diploma Programı ve programın Dil A Edebiyat dersini ele almakta ve bu program üzerindeki çalışmaları içermektedir.

BÖLÜM 2. YÖNTEM

Bu bölüm araştırmanın dayandırıldığı araştırma modeli, araştırmanın örneklemi, veri toplama araçları, yöntemleri ve toplanan verilerin analizi hakkında bilgi içermektedir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, UBDP programı uygulayan okullarda verilen Dil A Edebiyat dersinin bu dersi alan öğrencilerin kültürlerarası farkındalık algısına etkisini görmek, bu dersin onların kültürler arası iletişimsel yeterlilik düzeylerine katkısını incelemek amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmanın konusu olan olgu, içinde bulunduğu koşullar bağlamında araştırmacı tarafından herhangi bir müdahalede bulunmadan uygun bir biçimde gözlemlenerek betimlenir (Karasar, 2006, s. 77). UBDP programının öğrencilerin kültürlerarası farkındalıklarına etkisini incelemek amacıyla benimsenen tarama modeli karma yöntemlerle desteklenmiştir. Karma araştırma

yöntemlerinde araştırmacı araştırma sorularına cevap ararken hem nitel hem de nicel verilerden yararlanır. Karma yöntemler nicel yöntemlerin dayandığı geniş kitlelerden toplanabilen sayısal verilerden ve nitel yöntemlerin dayandığı olguların derinlemesine incelendiği ayrıntılı verilerden aynı anda faydalanabilir (Patton, 2002). Bu yönüyle karma yöntemler sadece nitel ya da sadece nicel yöntemlere bir alternatif oluşturarak araştırma sorularını cevaplayacak en uygun yöntemin uygulanmasına fırsat tanır (Teddlie & Tashakkori, 2009). Karma yöntemlere dayanan araştırmalarda kullanılabilecek çeşitli tasarımlar bulunmaktadır. Bu araştırmada Creswell'in (2003) eşzamanlı üçgenleme tasarımı kullanılmıştır. Eşzamanlı üçgenleme tasarımında nitel ve nicel veriler birbirinden bağımsız olarak toplanır ve analiz edilir. Ayrıca, bu tasarımda nitel veri ve nicel veri toplama ve analiz süreci eşit önceliğe sahiptir. Bu araştırmada nitel ve nicel veriler birbirinden bağımız olarak toplanıp analiz edilmiş ve araştırma konusu derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılında UBDP programı kapsamında Türkiye'de Dil A Edebiyat dersi veren okullar, bu okullardaki Dil A Edebiyat dersi öğretmenleri ve bu dersi alan öğrenciler oluşturmaktadır.

Çalışmanın örneklemini ise İstanbul ve İzmir illerindeki UBDP programı uygulayan beş özel lise, bu liselerde Dil A Edebiyat dersi vermekte olan 39 tane edebiyat öğretmeni ve Dil A Edebiyat dersi almakta olan 152 tane 11. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi olasılığa dayalı olmayan uygun örnekleme (Balcı, 2006) yöntemiyle belirlenmiştir. Kolayda örnekleme olarak da adlandırılan bu örneklemede en kolay bulunan deneklere ulaşılır ve denek bulma işlemi hedeflenen örnek büyüklüğüne ulaşılıncaya kadar devam eder (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu, Yıldırım, 2004). Araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcıların demografik bilgileri Tablo 2 ve Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 2. Dil A Edebiyat Dersi Öğretmenlerinin Cinsiyet ve Meslekteki Yıl Değişkenlerine Göre Yüzde ve Frekans Dağılımları

Değişken		f	%
Cinsiyet	Kadın	33	84.6
	Erkek	6	15.4
Meslekteki yılı	0-5 yıl	1	2.6
	6-10 yıl	15	38.4
	11 yıldan fazla	23	59.0
Toplam		39	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi araştırmanın örneklemini oluşturan 39 UBDP Dil A Edebiyat dersi öğretmeninin 33'ü (%84.6) kadın, 6'sı (%15.4) erkektir. Bunun yanında, katılımcı öğretmenlerin bir tanesinin (%2.6) 0-5 yıl arası, 15 tanesinin (%38.4) 6-10 yıl arası, 23 tanesinin (% 59) ise 11 yıldan daha fazla mesleki tecrübeye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Dil A Edebiyat Dersi Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Dağılımları

Değişken		f	%
Cinsiyet	Kız	88	57.9
	Erkek	64	42.1
Toplam		152	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi araştırmanın örneklemini oluşturan 152 UBDP Dil A Edebiyat dersi öğrencisinin 88'i (%57.9) kız, 64'ü (%42.1) ise erkektir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada araştırma sorularını cevaplayacak verileri toplamak amacıyla hem nicel hem de nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Nicel veriler öğretmenlerin

çokkültürlü eğitim ortamlarında sahip olması gereken kültürel yeterlikleri ve öğrencilerin kültürlerarası farkındalık yeterliklerini belirlemek amacıyla geliştirilen farklı ölçekler aracılığıyla toplanmıştır. Ölçekler aracılığıyla toplanan nicel veriler katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen nitel verilerle desteklenmiştir. Her bir araştırma sorusu ve bu araştırma sorusunu cevaplamak için başvurulan veri kaynakları ve kullanılan veri toplama araçlarının özeti Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Araştırma soruları, Veri Kaynağı ve Veri Toplama Araçları Özeti

Araştırma Sorusu	Veri Kaynağı	Veri Toplama Aracı
1. UBDP uygulayan okullardaki Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik seviyesi nedir?	Dil A Edebiyat dersi öğretmenleri	ÇEKYÖ (Çokkültürlü Eğitim Kültürel Yeterlik Ölçeği)
2. UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonları öğretmenlerin çokkültürlü eğitim uygulamaları sürecine etki etmekte midir?	Belgeler (misyon ve vizyon metinleri)	Belge tarama
	Dil A Edebiyat dersi öğretmenleri	Yarı yapılandırılmış görüşme
3. UBDP uygulayan okullarda Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürel farkındalık seviyesi nedir?	Dil A Edebiyat dersi öğrencileri	KİDD (Kültürlerarası İletişim Duyarlık Düzeyi) Ölçeği

2.3.1. Nicel Veri Toplama Araçları

Araştırmanın birinci sorusu, "UBDP uygulayan okullardaki Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik seviyesi nedir?" ve üçüncü sorusu, "UBDP uygulayan okullarda Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürel farkındalık seviyesi nedir?", nicel veri toplama araçları olan ölçekler uygulanarak toplanan verilerle cevaplanmaya çalışılmıştır.

2.3.1.1. Çokkültürlü Eğitim Kültürel Yeterlik Ölçeği (ÇEKYÖ)

UBDP uygulayan okullardaki öğretmenlerin çokkültürlü eğitim yeterliklerinin seviyesini belirlemek amacıyla Çokkültürlü Eğitim Kültürel Yeterlik Ölçeği (ÇEKYÖ) kullanılmıştır. Çiftçi (2015) tarafından geliştirilen ÇEKYÖ, araştırmaya katılan UBDP Programı uygulayan okullardaki Dil A Edebiyat dersi veren edebiyat öğretmenlerine uygulanmıştır. Bu ölçekle Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim kapsamında kültürel yeterlikleri belirlenmeye çalışılmıştır. ÇEKYÖ beş faktörlü bir yapıda olup 28 maddeden oluşmaktadır ve katılımcılardan ölçek maddelerine "*Tamamen katılıyorum, Katılıyorum, Kısmen Katılıyorum, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum*" ifadelerinden kendileri için en uygun olanı seçerek cevap vermeleri beklenmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşün puan 28, en yüksek puan ise 140'tır. Ölçekten alınan puanın yüksek olması çokkültürlü eğitimde kültürel yeterliğin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) .88 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutları ve bu alt boyutlara karşılık gelen ölçek madde dağılımı Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5. ÇEKYÖ Maddelerinin Alt Boyutlara Göre Dağılımı

Boyutlar	İlgili Ölçek Maddeleri	Madde Sayısı
Bilgi	19, 20, 25, 26, 27, 28	6
Beceri	1, 3, 5, 6, 7, 14	6

Tutum	8, 9, 12, 13, 16, 17	6
Kültürel saygı	10, 11, 22, 23, 24	5
Kültürel farkındalık	2, 4, 15, 18, 21	5
Ölçek Toplam		28

Tablo 5'te görüldüğü üzere, ölçekte bilgi alt boyutuna ait altı madde, beceri alt boyutuna ait altı madde, tutum alt boyutuna ait altı madde, kültürel saygı alt boyutuna ait beş madde, kültürel farkındalık alt boyutuna ait beş madde olmak üzere toplam 28 madde bulunmaktadır.

2.3.1.2. Kültürlerarası İletişim Duyarlık Düzeyi (KİDD) Ölçeği

UBDP uygulayan okullarda Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürel farkındalık seviyelerini belirlemek amacıyla araştırmaya katılan öğrencilere KİDD, Kültürlerarası İletişim Duyarlık Düzeyi, ölçeği uygulanmıştır. KİDD ölçeği Chen ve Starosta (2000) tarafından geliştirilmiştir. 24 maddeden oluşan 5'li likert tipi ölçeğe katılımcılar "*Kesinlikle katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum, Kesinlikle katılıyorum*" ifadelerinden kendileri için en uygun olanı seçerek cevap vermektedir. Ölçek öğrencilerin kültürlerarası iletişim duyarlık düzeyini beş başlık altında gruplandırmıştır: etkileşimde sorumluluk, etkileşimde kendine güvenme, kültürel farklara saygı, etkileşimden hoşlanma, etkileşimde dikkatli olma. Bu araştırma kapsamında ölçek 19 maddeden oluşmaktadır. Ölçek uygulama izni alımı sırasında ilgili makam tarafından ölçeğin beş maddesinin çıkarılması talep edilmiştir (3 madde etkileşimde sorumluluk, 1 madde etkileşimde kendine güvenme, 1 madde etkileşimde dikkatli olma). Ölçekten alınabilecek en düşün puan 19, en yüksek puan ise 95'tir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması kültürlerarası iletişimde duyarlılık düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Kültürlerarası iletişimde duyarlık düzeyi alt boyutları ve bu alt boyutlara karşılık gelen ölçek maddeleri Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. KİDD Maddelerinin Alt Boyutlara Göre Dağılımı

Boyutlar	İlgili ölçek maddeleri	Madde Sayısı
Etkileşimde sorumluluk	3, 5, 6, 7	4
Etkileşimde kendine güvenme	8, 9, 10, 11	4
Kültürel farklara saygı	4, 12, 13, 14, 15, 16	6
Etkileşimden hoşlanma	17, 18, 19	3
Etkileşimde dikkatli olma	1, 2	2
Ölçek Toplam		19

Tablo 6'da görüldüğü üzere, ölçekte kültürlerarası etkileşim bağlamında sorumluluk ile ilgili dört madde, kendine güvenme ile ilgili dört madde, kültürel farklara saygı ile ilgili altı madde, etkileşimden hoşlanma ile ilgili üç madde, etkileşimde dikkatli olma ile ilgili iki madde olmak üzere toplam 19 madde bulunmaktadır.

2.3.2. Nitel Veri Toplama Araçları

Araştırmanın ikinci sorusu, "UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonları öğretmenlerin çokkültürlü eğitim uygulamaları sürecine etki etmekte midir?" nitel veriler toplanarak cevaplanmaya çalışılmıştır. Nitel veri toplama aracı olarak belge tarama ve yarı yapılandırılmış görüşmeler kullanılmıştır.

2.3.2.1. Yarı yapılandırılmış görüşmeler

Görüşme, iki kişi arasında biri diğerinden bilgi almak amacıyla gerçekleşen amaçlı bir sohbettir (Bogdan & Biklen, 1998). Katılımcılar kendilerine yönlendirilen sorulara sözel olarak cevap verirler (Gay, 1987). Görüşmeler sorulan sorular açısından değerlendirildiğinde yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme araştırmacının katılımcılara soracağı soruları önceden hazırladığı fakat görüşme sırasında akışa bağlı olarak gerekli esnekliği sağladığı, yeni alt ya da yan sorular ekleyebildiği bir görüşme türüdür (Yalçıner, 2006). Araştırmada UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının okullardaki Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim süreçlerine etki edip etmediğini

belirlemek amacıyla katılımcı okulların her birinden rastgele seçilen bir öğretmen olacak şekilde toplam beş öğretmen ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerde UBDP uygulayan okullarda görev yapan Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin Dil A Edebiyat dersi kapsamında kullanılan kitap listelerinin hazırlanması sürecine ve derslerde kullandıkları öğretim yöntemlerine odaklanılmıştır. Görüşmelerde öğretmenlere derslerde kullanılacak kitap listelerini oluştururken hangi unsurları dikkate aldıkları, okulların kendi misyon ve vizyonlarının kitap seçim sürecine etki edip etmediği, derslerde hangi öğretim yöntem ve teknikleri kullanmayı tercih ettikleri, okulların kendi misyon ve vizyonlarının kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerini etkileyip etkilemedikleri gibi sorular yöneltilmiştir. Bu bağlamda, okulların kendi misyon ve vizyonlarının bu süreçlere etki edip etmediğini belirlemek amaçlanmıştır. Görüşmeler öğretmenlerin görev yaptığı kurumlarda gerçekleşmiştir. Yaklaşık 25 dakika süren görüşmeler araştırmacı tarafından kaydedilmiştir. Görüşme kayıtları görüşme sonrasında araştırmacı tarafından yazıya dökülmüştür.

2.3.2.2. Belge tarama

Doküman analizi olarak da bilinen belge tarama yöntemi araştırma kapsamındaki olgu ya da olguların bunlar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analiz edilmesini içermektedir (Yıldırım & Şimşek, 2005). UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının öğretmenlerin çokkültürlü eğitim süreçlerine etki edip etmediğini incelemek amacıyla öncelikle okulların tanıtım materyallerinde ve internet sitelerinde yayınladığı misyon ve vizyon metinleri incelenmiştir. Araştırmaya katılan beş okulun misyon ve vizyonları taranmış ve bunların Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin ders kitabı seçimi ve derslerde kullandıkları öğretim yöntemleri gibi süreçlere etki edip etmedikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

2.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Bu araştırmada, araştırma sorularını cevaplamak amacıyla nitel ve nicel veri toplanmış ve toplanan verilerin analizleri hem nicel hem de nitel veri analizi yöntemleri uygulanarak yapılmıştır.

2.4.1. Nicel veri analizi

Araştırma kapsamında örneklemi oluşturan Dil A Edebiyat Edebiyat dersi öğretmenlerine uygulanan ÇEKYÖ ve Dil A Edebiyat Edebiyat dersi alan öğrencilere uygulanan KİDD ölçekleri kullanılarak elde edilen nicel veriler istatistiksel analiz programı kullanılarak analiz edilmiştir. Nicel verilerin analizinde betimsel veri analiz teknikleri olan yüzde, frekans ve ortalama değerleri bulunmuştur.

2.4.2. Nitel veri analizi

Belge tarama ve yarı yapılandırılmış grup görüşmelerinden elde edilmiş olan nitel verilerin analizinde ise betimsel analiz yöntemleri ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Nitel verilerin analizinde Miles ve Huberman (1984)'ın üç aşamalı veri analiz yaklaşımı uygulanmıştır. İlk olarak verilerin azaltılması işlemi yapılmış, daha sonra da azaltılan veri görsel hale getirilmiştir. Son olarak da sonuca ulaşma ve teyit etme süreci tamamlanmıştır.

BÖLÜM 3. BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde araştırma kapsamında toplanan nitel ve nicel veriler doğrultusunda elde edilmiş olan bulgular sunulmuş ve yorumlanmıştır.

3.1. Bulgular

3.1.1. UBDP uygulayan okullardaki öğretmenlerin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik seviyelerine ait bulgular

Araştırmaya katılan UBDP uygulayan okullardaki Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik düzeyleri Çokültürlü Eğitim Kültürel Yeterlik Ölçeği (ÇEKYÖ) uygulanarak belirlenmiştir. Ortalama puanların değerlendirilmesi yapılırken Yılmaz (2010) tarafından belirtilen dört aralığın beş seçenek sayısına bölünmesi ile elde edilen puan aralığı dikkate alınmıştır.

Seçenek	**Puan aralığı**
Kesinlikle katılmıyorum	1.00-1.80
Katılmıyorum	1.81-2.60
Kararsızım	2.61-3.40
Katılıyorum	3.41-4.20
Kesinlikle katılıyorum	4.21-5.00

Araştırmaya katılan Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerine uygulanan ÇEKYÖ'den alınan puan özetleri Tablo 7'de belirtilmiştir.

Tablo 7. ÇEKYÖ puan özeti

Ölçek puan aralığı	N	Minimum puan	Maksimum puan	Ortalama puan
28-140	39	96	122	110

Tablo 7'de görüldüğü üzere UBDP uygulayan okullardaki Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerine uygulanan ÇEKYÖ'den alınan en düşük puan 96, en yüksek puan 122, ölçek ortalama puanı ise 110'dur. 28 maddelik ölçekten alınabilecek en düşük puanın 28, en yüksek puanın ise 140 olduğu dikkate alındığında ölçekten alınan ortalama puanın oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu da araştırmaya katılan Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçekten elde edilen veriler doğrultusunda ortaya çıkan betimsel istatistikler ortalama ve standart sapma değerleri olarak Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. ÇEKYÖ Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçek Alt Boyutları	*x*	ss
Bilgi	4.12	0.09
Beceri	4.08	0.12
Tutum	4.09	0.12
Kültürel saygı	4.02	0.13
Kültürel farkındalık	3.28	0.36
Ölçek Toplam	3.93	0.37

Tablo 8'de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlikler bağlamında kendilerini değerlendirmeleri sonucu ortaya çıkan ortalama puanlar incelendiğinde kendilerini çokkültürlü eğitim kültürel yeterlikler konusunda bilgi, beceri, tutum, kültürel saygı ve kültürel farkındalık alanlarında yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. Öğretmenler kendilerini her alt boyutta yeterli görmelerine rağmen yeterlik derecelerinde alt boyutlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Öğretmenlerin kendilerini çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik bağlamında en yeterli gördükleri alt boyut bilgi alt boyutudur (x=4.12, ss=0.09). Diğer taraftan kültürel farkındalık alt boyutu ise öğretmenlerin kendilerini en az yeterli gördükleri alan olarak görülmektedir (x=3.28, ss=0.36). Tüm ölçek bazında değerlendirildiğinde öğretmenlerin kendilerini çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik bakımından yeterli gördükleri söylenebilir (x=3.93, ss=0.37). Özet olarak, araştırmanın örneklemini oluşturan UBDP uygulayan okullardaki Dil A Edebiyat dersi öğretmenleri çokkültürlü eğitim bağlamında kültürel açıdan kendilerini yeterli görmektedirler.

3.1.2. UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının öğretmenlerin çokkültürlü eğitim uygulamaları sürecine etkisine ait bulgular

UBDP uygulayan beş farklı okulun UBDP'den bağımsız olarak deklare ettiği misyon ve vizyonlarında çokkültürlülüğün yeri ve ifade edilen bu misyon ve vizyonların Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim uygulamaları sürecine etkisini incelemek amacıyla araştırmanın örneklemini oluşturan okulların misyon ve vizyon ifadelerinin içeriği analiz edilmiştir. Bunun yanında, bu okullarda görev yapmakta olan beş tane Dil A Edebiyat dersi öğretmeni ile görüşme yapılmış ve bu durum derinlemesine incelenmiştir.

3.1.2.1. UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarında çokkültürlülüğün ve kültürel farkındalığın yeri

Araştırmanın örneklemini oluşturan UBDP okullarının misyon ve vizyon metinleri incelendiğinde her bir okulun misyon ve vizyon tümcelerinde çokkültürlülük ve kültürel farkındalık ile ilgili kavramlar olduğu gözlemlenmektedir. Her bir okulun misyon ve vizyon tümcelerinin bu bağlamdaki ifadeleri şöyledir:

> **Okul 1:** … Hedefimiz; …, İngilizce'yi ***ardındaki kültürle birlikte,*** ana dili kadar iyi bilen erdemli ***dünya vatandaşları olarak*** yetiştirmek.
>
> **Okul 2:** ***..., kültürlerarası anlayış ve saygı çerçevesinde*** geçmiş ve gelecek arasında köprü kurabilen dinamik nesiller yetiştirmeyi hedefliyoruz.
>
> **Okul 3:** …, ***uluslararası ve kültürler arası yaklaşıma sahip***, ülkesine ve insanlığa hizmet için gereken beceri, tutum ve sorumluluklar edinmiş bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır.
>
> **Okul 4:** ***Farklı kültürlerden gelen akademik bünyesi***, çift-dilli eğitim programının kazandırdığı ***küresel bakış açısıyla*** …. Anasınıfından 12. sınıfa kadar tüm öğrencilerinin … ***dünya vatandaşları olmalarını*** amaçlıyor.
>
> **Okul 5:** Eğitim felsefemiz ile tam bir uyum içerisinde olan IB (Uluslararası Bakalorya) programları, eğitim anlayışımızın pedagojik çerçevesini oluşturur. ... Öğrenciler bu programla; ..., ***dünya sorunları hakkında bilinçli, başkalarının***

benzerliklerine ve farklılıklarına karşı saygılı bireyler olarak hem hayata, hem de bir üst eğitim kademesine hazırlanırlar.

Araştırmanın örneklemini oluşturan okulların yukarıda belirtilen misyon ve vizyon tümcelerinde ortak kavramlar olarak geçen *"birey, toplum, insanlık, kültür, kültürel miras, kültürlerarası anlayış ve saygı, dünya vatandaşı, küresel bakış açısı, benzerliklere ve farklılıklara karşı saygı*" gibi kavramlar bu kurumların eğitim felsefelerinde kültürler arası bir anlayışın varlığının açık bir kanıtı olarak görülmektedir.

3.1.2.2. UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının Dil A Edebiyat dersinde kullanılan eser seçimlerine etkisi

Araştırmaya katılan farklı UBDP okullarının Dil A Edebiyat dersi kapsamında kullandıkları eserler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirlemek amacıyla Dil A Edebiyat dersi öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonunda farklı misyon ve vizyonlara sahip olan UBDP okullarının Dil A Edebiyat derslerinde kullanmak üzere seçtikleri eserlerin birbirleriyle benzerlikler ve farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Aşağıda verilen Tablo 9, okulların Dil A Edebiyat dersi zorunlu okuma listelerindeki benzer ve farklı kitapların sayılarını göstermektedir.

Tablo 9. Dil A Edebiyat Dersi Kitap Listelerindeki Benzer ve Farklı Kitap sayıları

Okullar	Diğer okullardaki eserlerle benzer eser sayısı	Diğer okullardaki eserlerden farklı eser sayısı	Toplam eser sayısı
Okul 1	0	13	13
Okul 2	3	10	13
Okul 3	4	9	13
Okul 4	4	9	13
Okul 5	6	7	13

Tablo 9'da görüldüğü üzere, araştırmanın örneklemini oluşturan okulların Dil A Edebiyat dersi kapsamında oluşturdukları kitap listeleri birbirleriyle farklılıklar ve benzerlikler göstermektedir. Okul 1'in kitap listesindeki eserler diğer dört okulun kitap listesindeki eserlerle benzerlik göstermemekte, sadece bu okula ait Dil A Edebiyat dersinin

zorunlu kitap listesinde yer almaktadır. Buna rağmen, Okul 2, Okul 3, Okul 4 ve Okul 5'in zorunlu kitap listelerindeki kitaplardan en az üç tanesi sadece kendi okullarında değil, diğer okullarda da Dil A Edebiyat dersi kapsamına dahil edilmiştir. Okul 2'nin kitap listesindeki üç eser, Okul 3 ve Okul 4'ün kitap listesindeki dört eser, Okul 5'in ise kitap listesindeki altı eser diğer okulların listelerindeki eserlerle benzerlik göstermektedir.

UBDP'nin Dil A Edebiyat dersi çerçevesinde okullara sunduğu kapsamlı eser listesindeki eserlerin bazılarının örneklemi oluşturan okulların çoğu tarafından tercih edildiği görülmüştür. Okullar tarafından Dil A Edebiyat derslerinde işlenmek üzere en çok tercih edilen iki kitabın *Kırmızı Pazartesi* (Gabriel G. Marquez, Roman) ve *Hakkari'de Bir Mevsim* (Ferit Edgü, Roman) olduğu görülmüştür. Bu iki kitap araştırmaya katılan beş okulun dördünün Dil A Edebiyat dersi kitap listesinde bulunmaktadır. Bu iki kitabın dışında yine en az iki okul tarafından tercih edilen dört eser bulunmaktadır. Bu eserler; *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* (Peyami Safa, Roman), *Aylak Adam* (Yusuf Atılgan, Roman), *Tüm Şiirler* (Orhan Veli, Şiir), *Antigone* (Sofokles, Tiyatro)'dir.

Bunun yanında bazı eserlerin ise UBDP okullarının çoğunluğu tarafından değil bazıları tarafından tercih edildiği görülmüştür. Diğer bir değişle, bazı eserler birden fazla okul tarafından değil sadece bir okul tarafından Dil A Edebiyat dersi kitap listesine dahil edilmiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan UBDP uygulayan okulların kitap listelerindeki eserlerin çoğunluğunun diğer UBDP okullarındaki kitap listelerindeki eserlerden farklı olduğu söylenebilir.

Dil A Edebiyat dersi öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde derslerde kullanılacak kitap seçimi sürecine farklı faktörlerin etki ettiği belirlenmiştir. Görüşmeler sonunda yapılan içerik analizleri sonucunda öğretmenlerin Dil A Edebiyat dersi kapsamında öğrencilere sunulacak kitap seçimlerinde UBDP programı ilkelerini dikkate almakla beraber çalıştıkları kurumun misyon ve vizyonlarını da dikkate aldıkları ortaya çıkmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerden alınan aşağıdaki ifadeler bu sonucu kanıtlar niteliktedir:

[... Bizim gibi okullarda biraz daha tabi ki metinler listeler oluşturulurken kendi inançlarımız doğrultusundaki sabitlerimizi muhafaza etmeye çalışırız. Ama buradaki sabitlerimiz zaten evrensel doğrulardır. Yani karşımdakine insan olmasından dolayı saygı duymak! Bunun için Yunus'u seçtik koyduk mesela, listemize, Fuzuli'yi koyduk ama o esnada ben Sheakspeare'i de okuttum.] (*06.03.2020, Öğretmen 1, Okul 1, kadın, 20 yıllık öğretmen, 6 yıldır aynı kurumda çalışıyor*.)

[…Kitaplar seçilirken tabi ki IB'nin yedi temel kavramına (kimlik, kültür, dönüşüm, temsil, iletişim, bakış açısı ve yaratıcılık) dikkat ediliyor, okulun girdileri-çıktıları da düşünülerek belirli bir perspektifte eser seçiliyor.] *(06.03.2020, Öğretmen 2, Okul 2, kadın, 22 yıllık öğretmen, 1 yıldır aynı kurumda çalışıyor.)*

[Kitap listesini oluştururken yeni IB müfredatının beklentilerine uygun hareket ettik. Dönem, kıta, ülke ve cinsiyet çeşitliliği bizim için önemliydi. Kitap listesini IB keşif alanları ve kavramlarını pekiştirmeye yönelik hazırladık ve ünitelendirdik. Böylece kültürel özellikler, tarihsel gelişim, tür bilgisi ve araştırma sorularının cevaplarını arayacakları bir çeşitlilik oluşturduk. Elbette okulumuzun vizyonu ve misyonunu da dikkate alarak listeyi oluşturduk. Okulumuzun vizyonu ve misyonu IB'nin beklentileriyle uyumlu olduğu için listeyi hazırlarken bir sorun yaşamadık.] (*20.04.2020, Öğretmen 3, Okul 3, kadın, 19 yıllık öğretmen, 4 yıldır aynı kurumda çalışıyor*.)

[Biz kitap seçerken öncelikle elbette IB'nin kriterlerini dikkate alıyoruz. … Ayrıca, yapıtların küresel sorunlara değinen konuları içermesi ve farklı kültürleri yansıtması tercihimiz oluyor. Çünkü sözlü sınavda öğrenciler, konuşmalarını yapıtta tespit ettikleri küresel bir sorundan yola çıkarak yapmak zorunda olacaklar. … Okulumuzun vizyonu ve misyonu zaten uluslararası nitelikte olduğu için, IB'ninkiyle uyuşuyor. Okul yönetiminin öğretmenlere ayrıca "Okulumuzla uyumlu olsun!" gibi bir telkini olmuyor, buna gerek de duyulmuyor.] *(22.05.2020, Öğretmen 4, Okul 4, erkek, 26 yıllık öğretmen, 23 yıldır aynı kurumda çalışıyor.)*

[Kitap listesini yaparken yeni IBDP programına göre düzenleme yaptık. Okulumuzun misyon ve misyonunu da göz önünde bulundurduk. Okul bunu bizden bekliyor. Okulumuzun vizyonu ve misyonu da IBDP görüşlerine uygun düşmektedir.] *(25.05.2020, Öğretmen 5, Okul 5, kadın, 12 yıllık öğretmen, 2 yıldır aynı kurumda çalışıyor.)*

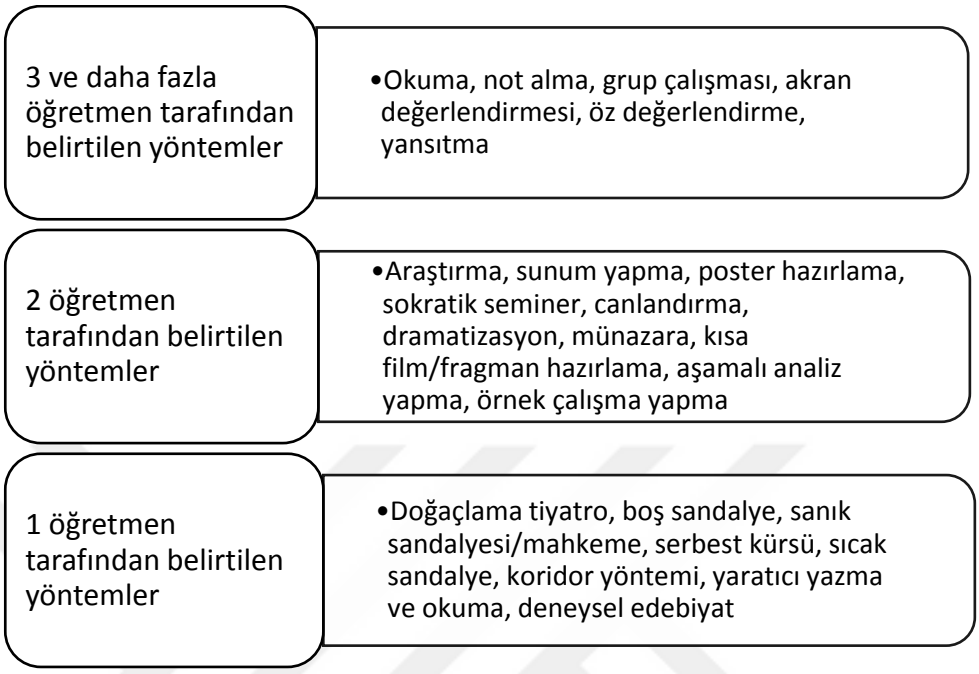
Araştırma kapsamında görüşme yapılan beş Dil A Edebiyat dersi öğretmeninin yukarıda belirtilen ifadelerine bakıldığında Dil A Edebiyat dersinde kullanılacak eserlerin

seçiminde dikkate alınan öncelikli faktörün UBDP'nin belirlediği prensipler olduğu görülmektedir. Kitaplar öncelikli olarak programın çokkültürlülük ve kültürlerarası farkındalık becerilerini geliştirmek için belirlediği çerçeve doğrultusunda belirlenmektedir.

UBDP'nin belirlediği çerçevenin yanında okulların kendi misyon ve vizyonlarının eser seçimi sürecine etki ettiği de görülmektedir. Dil A Edebiyat dersi kapsamında kullanılacak eserler seçilirken okulların kendi inançları, perspektifleri ve profilleri de etkili olmaktadır. Kendileri ile görüşme yapılan Dil A Edebiyat dersi öğretmenleri bunu açık bir şekilde ifade etmiştir. Ancak okulların bu özellikleri UBDP prensipleriyle örtüştüğü, evrensel doğrularla paralellik gösterdiği ve uluslararası nitelikte olduğu için her bir okulda Dil A Edebiyat dersi kapsamında farklı eserler seçilse de bu eserlerin kültürlerarası farkındalık becerilerini beslediği görülmektedir. Özetle, Dil A Edebiyat derslerinde kullanılacak yapıtlar seçilirken okulların UBDP kriterlerine bağlı kalarak kendi misyon ve vizyonları doğrultusunda seçimler yaptığı söylenebilir.

3.1.2.3. UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının Dil A Edebiyat dersinde kullanılan öğretim yöntemlerine etkisi

UBDP uygulayan okullardaki Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin derslerde kullandıkları öğretim yöntemlerinin okulların kendi misyon ve vizyonlarından etkilenip etkilenmediğini belirlemek amacıyla beş Dil A Edebiyat dersi öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeler sonunda Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin öğrencilerin kültürlerarası farkındalık becerilerini geliştirmek için derslerde çok çeşitli öğretim yöntemleri kullandığı görülmüştür. Aşağıdaki Şekil 4'te bu yöntemler gösterilmiştir.

Şekil 4. Dil A Edebiyat Dersinde Kullanılan Öğretim Yöntemleri

Yapılan görüşmeler sonunda öğrencilere kültürlerarası farkındalık kazandırmak amacıyla bazı öğretim yöntemlerinin araştırmaya katılan çoğu Dil A Edebiyat dersi öğretmenleri tarafından kullanıldığı görülmüştür. Bunlar okuma, not alma, grup çalışması, akran değerlendirmesi, kendini değerlendirme, öz değerlendirme ve yansıtma çalışmalarıdır. Bunun yanında görüşmelere katılan Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinden en az ikisi tarafından dile getirilen diğer öğretim yöntemleri araştırma, sunum yapma, poster hazırlama, sokratik seminer, canlandırma, dramatizasyon, münazara, kısa film ya da fragman hazırlama, aşamalı analiz yapma ve örnek çalışma yapmadır. Son olarak sadece bir Dil A Edebiyat dersi öğretmeni tarafından kullanıldığı belirtilen yöntemler ve etkinlikler ise doğaçlama tiyatro, boş sandalye, sanık sandalyesi-mahkeme, serbest kürsü, sıcak sandalye, koridor yöntemi, yaratıcı yazma ve yaratıcı okuma, ve deneysel edebiyattır.

Yapılan görüşmeler sonunda Dil A Edebiyat dersi kapsamında öğretmenler tarafından tercih edilen öğretim yöntemleri ve etkinliklere okulların kendi misyon ve vizyonlarının etki etmediği ortaya çıkmıştır. Derslerde uygulanan öğretim yöntemlerini

seçerken öğretmenlerin daha çok öğrencilerinin ilgi, motivasyon ve ihtiyaçlarını dikkate aldığı görülmüştür. Aağıdaki öğretmen görüşleri bu bulguyu destekler niteliktedir:

> [Öğrencilerin ilgisi ve motivasyonun güçlendiren, katılımlarını en üst düzeye çıkaracak yöntemlere dersimizde çok yer veriyoruz.] (*20.04.2020, Öğretmen 3, Okul 3, kadın, 19 yıllık öğretmen, 4 yıldır aynı kurumda çalışıyor*.)
>
> [Bu yöntemlerin her birinin kattığı başka şeyler oluyor öğrencilere. Ayrıca çoklu öğrenme anlayışı çerçevesinde öğrencilerin öğrenme tarzlarına da uygun düşebiliyor. Bir yöntemden hoşnut olmayan bir öğrenci, başka bir yöntemden hoşnut olabiliyor.] *(22.05.2020, Öğretmen 4, Okul 4, erkek, 26 yıllık öğretmen, 23 yıldır aynı kurumda çalışıyor.)*
>
> [Öğrencinin bireysel ve grup içindeki gelişimine katkıda bulunduğu ve işbirlikli öğrenmeyi gerçekleştirdiği için belirli yöntemleri uyguluyorum.] *(25.05.2020, Öğretmen 5, Okul 5, kadın, 12 yıllık öğretmen, 2 yıldır aynı kurumda çalışıyor.)*

Özet olarak, UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim sürecine etkisini incelemek amacıyla yapılan belge taramaları ve öğretmen görüşmeleri sonucunda kurumların kendi misyon ve vizyonlarında kültürlerarası farkındalık ve çokkültürlülüğe açık bir şekilde yer verdikleri, öğretmenlerin Dil A Edebiyat dersi kapsamında kullanacakları eserleri seçerken öncelikli olarak UBDP'nin belirlediği prensipler doğrultusunda hareket etmekle beraber kurumun kendi misyon ve vizyonundan da etkilendiği, ve öğretmenlerin derslerde uyguladıkları öğretim yöntemlerini seçerken öncelikle öğrencilerin ilgi, motivasyon ve ihtiyaçlarını dikkate aldıkları ortaya çıkmıştır.

3.1.3. UBDP uygulayan okullarda Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürel farkındalık seviyesine ait bulgular

Araştırmaya katılan UBDP uygulayan okullardaki Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürel farkındalık seviyesi Kültürlerarası İletişim Duyarlık Düzeyi (KİDD) Ölçeği uygulanarak belirlenmiştir. Ölçekten alınan puan özeti Tablo 10'da belirtilmiştir.

Tablo 10. KİDD Ölçeği puan özeti

Ölçek puan aralığı	N	Minimum puan	Maksimum puan	Ortalama puan
19-95	152	54	88	76

Tablo 10'da görüldüğü üzere UBDP uygulayan okullardaki Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilere uygulanan KİDD Ölçeği'nden alınan en düşük puan 54, en yüksek puan 88, ölçek ortalama puanı ise 76'dır. 19 maddelik ölçekten alınabilecek en düşük puanın 19, en yüksek puanın ise 95 olduğu dikkate alındığında ölçekten alınan ortalama puanın oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Ölçekten elde edilen veriler doğrultusunda ortaya çıkan betimsel istatistikler ortalama ve standart sapma değerleri olarak Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. KİDD Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçek Alt Boyutları	*x*	ss
Etkileşimde sorumluluk	4.15	0.11
Etkileşimde kendine güvenme	3.29	0.52
Kültürel farklara saygı	4.20	0.13
Etkileşimden hoşlanma	4.18	0.08
Etkileşimde dikkatli olma	4.08	0.10
Ölçek Toplam	3.98	0.44

Tablo 11'de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan UBDP uygulayan okullarda Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürlerarası iletişim farkındalık seviyesi yüksektir (*x*=3.98, ss=0.44). Kültürlerarası iletişim duyarlık düzeyi en yüksek olan boyutlar kültürlerarası farklara saygı (*x*=4.20, ss=0.13), etkileşimden hoşlanma (*x*=4.18, ss=0.08), etkileşimde sorumluluk (*x*=4.15, ss=0.11) ve etkileşimde dikkatli olmadır (*x*=4.08, ss=0.10). Öğrencilerin kültürlerarası iletişim duyarlık düzeyi en düşük olan alan ise etkileşimde kendine güvenmedir (*x*=3.29, ss=0.52). Bu bilgiler doğrultusunda, öğrencilerin farklı kültürlerden bireylerle iletişim konusunda kendilerine güvenlerinin yüksek olmadığı fakat farklı kültürlerden bireylerle iletişim kurmaktan hoşlandıkları, etkileşim sırasında

sorumluluklarının farkında oldukları, kültürlerarası farklara saygı duydukları ve dikkatli davrandıkları söylenebilir.

3.2. Yorumlar

3.2.1. UBDP uygulayan okullardaki öğretmenlerin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik seviyelerine ait yorumlar

UBDP uygulayan okullarda görev yapan Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim kültürel yeterliklerini belirlemek amacıyla araştırmanın örneklemini oluşturan Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerine ÇEKYÖ (Çokkültürlü Eğitim Kültürel Yeterlik Ölçeği) uygulanmış ve uygulama sonucunda öğretmenlerin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik ölçeğinden yüksek puanlar aldığı ve kendilerini çokkültürlü eğitim sunma bağlamında kültürel açıdan yeterli gördükleri ortaya konmuştur.

Öğrencilerin kültürel çeşitlilikle tanışmaları, tecrübe etmeleri ve kültürlerarası bir farkındalık geliştirmelerinde öğretim programlarının ve öğretmenlerin sınıf içinde kullandıkları yöntem ve tekniklerin önemli bir rolü vardır (Başbay & Bektaş, 2009). Misyon cümlesinde açık bir şekilde "kültürlerarası anlayış ve saygı ile daha iyi ve daha huzurlu bir dünya oluşturulmasına yardımcı olacak insanlar yetiştirmeyi hedeflediğini ifade eden UB, kapsamındaki Dil A Edebiyat dersi ile de kültürlerarasılığı ders müfredatının merkezine (IBO, Language A: Literature Guide First Assessment 2021, 2019) almaktadır. Program ayrıca bu dersi verecek olan edebiyat öğretmenlerinin kullanımı için bir *Öğretmen Destek Kitapçığı* sunmaktadır. Bu kitapçık Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerine pek çok açıdan kılavuzluk etmektedir. Öğretmenlere derslerini planlarken kullanabilecekleri alternatif yolları göstermekte, dil ve edebiyat derslerine özgü öğrenme ve öğretme yaklaşımları sunmakta, dersin ölçme ve değerlendirme sürecine yönelik öneriler getirmekte, derslerde kullanılabilecek farklı etkinlikler önermekte, ders içi etkinlikleri destekleyecek modeller/araçlar sağlamakta ve faydalanabilecekleri çeşitli kaynaklar önermektedir. Örneğin, kitapçık "küresel meseleler" başlıklı ayrı bir bölüm içermekte ve bu bölümde küresel meseleleri sınıfta öğrencilerle nasıl ele alabilecekleri ile ilgili

yönlendirmeler sunmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, Dil A Edebiyat dersi *Öğretmen Destek Kitapçığı*, dersi verecek öğretmenleri eğiten, yönlendiren, destekleyen ve kendilerini çokkültürlülük eğitimi verme konusunda yetkin görmelerini sağlayan zengin bir kaynak olarak görülebilir.

3.2.2. UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının öğretmenlerin çokkültürlü eğitim uygulamaları sürecine etkisine ait yorumlar

UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının öğretmenlerin çokkültürlü eğitim uygulamaları sürecine etkisini incelemek amacıyla araştırmaya katılan UBDP okullarının kendi misyon ve vizyon tümceleri incelenmiş ve hepsinin kültürlerarası farkındalığa ve çokkültürlülüğe yer vermiş olduğu görülmüştür. Kültürlerarasılığın eğitim felsefelerindeki yerini misyon ve vizyon tümcelerinde kullandıkları birey, toplum, insanlık, kültür, kültürel miras, kültürlerarası anlayış ve saygı, dünya vatandaşı, küresel bakış açısı, benzerliklere ve farklılıklara karşı saygı gibi kavramlarla ifade etmişlerdir.

Çokkültürlülük ve kültürlerarası farkındalığın UBO'nun temel felsefesini oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda, UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarında bu kavramlara yer vermeleri beklenmektedir. IB 2021 kitapçığına göre "IB'nin kalbinde uluslararası bilinç yatar. Felsefenin merkezinde yer alan bu kavram, IB'nin pedagojik ilkeleri ve uygulamalarına esin ve yön verir." IB 2021 kitapçığında bahsi geçen uluslararası bilinç olgusu okulların kendi misyon ve vizyonlarında kendisini göstermektedir.

UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının Dil A Edebiyat dersinde kullanılan eser seçimlerine etkisi incelendiğinde araştırmanın örneklemini oluşturan okulların kitap listelerinin benzerlikler ve farklılıklar gösterdiği belirlenmiş, programın Dil A Edebiyat dersi kapsamında sunduğu eser listesindeki kısıtlı sayıdaki belirli eserlerin okulların çoğunluğu tarafından tercih edildiği, diğer taraftan bazı eserlerin ise sadece bir okul tarafından tercih edildiği görülmüştür.

Bu bulgu, UBDP'nin programı uygulayan okullara Dil A Edebiyat dersi kapsamında işleyeceği eserleri bir yandan belirli uluslararası standartlara ve kriterlere göre seçerken bir yandan da kendi kurumsal tercihlerine göre şekillendirme özgürlüğü vermesinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Program, her UBDP okulunun Dil A Edebiyat dersinde işlenecek eserlerin seçimi sırasında uymakla yükümlü olduğu standartları ve ölçütleri net bir şekilde belirtmektedir. Dil A Edebiyat Edebiyat Kitapçığı (2021) eser seçiminde öğretmenlere kılavuz olması açısından yazar isimlerinin olduğu bir okuma listesi (PLT) sunmaktadır. Bu listeden zorunlu olarak seçilmesi gereken çeviri yapıtlar (en az üç SD yapıt ve dört YD yapıt) ve orijinal yapıtların sayısını kesin olarak belirlemektedir. Ayrıca, eserlerin edebi türlerinin (en az dört farklı tür: öykü, şiir, roman, tiyatro, öğretici metin vb.), yansıttığı zamanın (en az üç farklı dönem/yüzyıl) ve mekânın (en az iki farklı kıta) neler olacağını belirleyerek ders içeriğini zengin kültürel öğelerle oluşturmaktadır. Böylece tüm okulların Dil A Edebiyat dersi kapsamında öğrencilerini ulusal ve uluslararası bakış açısı ile tanıştırıp kültürlerarası farkındalıklarını geliştirmelerine olanak tanımakta, program çerçevesini sunup seçim kararını okullara bırakarak okulların kendi tercihlerini yapmalarına fırsat sunmaktadır. Bu durum aynı zamanda kendi ulusal programlarını sürdürmek durumundaki okullarda Dil A Edebiyat dersi okutan öğretmenlere müfredatlarını tamamlama ve yükseköğretime geçiş sürecindeki sınavlara hazırlık yapma konusunda kolaylık sağlamaktadır. Böylece öğretmenlerin üzerindeki çift müfredat baskısını ortadan kaldırılarak sınav kaygısı azalmış öğrencilerin üst düzey öğrenme becerileri kazanmalarına olanak tanıyacak sınıf ortamları yaratılması mümkün hale gelmektedir.

UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının Dil A Edebiyat dersinde kullanılan öğretim yöntemlerine olan etkisi incelendiğinde, Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin öğrencilerin kültürlerarası farkındalık becerilerini geliştirmek için derslerde çeşitli öğretim yöntemleri kullandığı, bu yöntemlerin benzerlikler ve belirgin bir şekilde olmasa da farklılıklar gösterdiği ve kullandıkları öğretim yöntemlerini seçerken öncelikli olarak öğrencilerinin ilgi, motivasyon ve ihtiyaçlarını dikkate aldığı görülmüştür.

Dil A Edebiyat dersi kapsamında kullanılan öğretim yöntem, teknik ve etkinliklerin UBDP uygulayan farklı okullarda belirgin farklılıklar göstermemesi, UB'nin doğası gereği programı ve dersi belirli hedef ve kriterler doğrultusunda oluşturmuş olması ve programın yürütülmesinde öğretmenleri standart uygulamalara yönlendirmesi ile açıklanabilir. Programın öğretmenlere sunduğu Dil A Edebiyat Edebiyat Kitapçığı ve Öğretmen Destek Kitapçığı aynı dersi farklı okullarda, bölgelerde, ülkelerde ve hatta kıtalarda veren öğretmenleri belirli bir anlayış ve standartta birleştirmektedir. Bunun yanında, bu bulgu Onur (2008) tarafından ulusal ve uluslararası programda ders veren öğretmenlerin öğretme stillerini incelediği araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Hem IBDP hem de MEB programında derse giren Matematik ve Edebiyat dersi öğretmenlerinin öğretme stilleri ve yaklaşımları arasında programlar arasında bir farklılık olup olmadığını inceleyen araştırmada öğretmenlerin ders planlarının ve kullandıkları yöntemlerin farklılaşmadıkları, gözlemlenen farklılıkların öğretmenlerin kişisel stillerinden kaynaklandığı görülmüştür. Bu bağlamda, birbirinden farklı temeller üzerine kurulan ulusal ve uluslararası programlarda benzer derslerin işlenişinde kullanılan öğretim yöntemleri bile benzerlikler gösterirken, belli standartları olan uluslararası bir program dahilindeki okullarda aynı dersi vermekte olan farklı öğretmenlerin benzer öğretim yöntemleri kullanmalarının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

3.2.3. UBDP uygulayan okullarda Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürel farkındalık seviyesine ait bulgular

UBDP uygulayan okullardaki Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürel farkındalık seviyelerini belirlemek amacıyla araştırmanın örneklemini oluşturan Dil A Edebiyat dersi öğrencilerine KİDD (Kültürlerarası İletişim Duyarlık Düzeyi) Ölçeği uygulanmış ve uygulama sonucunda öğrencilerin ölçekten oldukça yüksek puanlar aldığı ve kendilerini kültürlerarası iletişim bağlamında yeterli gördükleri ortaya konmuştur. Kültürlerarası iletişimin alt boyutları dikkate alındığında, öğrencilerin kendilerini kültürlerarası etkileşimde sorumluluk sahibi, dikkatli, kültürel farklılıklara saygılı,

etkileşimden hoşlanan bireyler olarak görmelerine rağmen farklı kültürlerle etkileşim konusunda kendilerine güvenlerinin yüksek olmadığı bulunmuştur.

UBDP Dil A Edebiyat dersi öğrencilerinin kültürlerarası farkındalık seviyelerinin yüksek olması bulgusu konu ile ilgili yapılmış bazı araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Demircioğlu ve Çakır (2016) uluslararası program öğrencileri ile ulusal program öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıklarını inceledikleri çalışmada dört farklı ülkedeki UBDP okul öğrencilerinin kültürlerarası yeterliklerini karşılaştırmış ve UBDP okul öğrencilerinin kültürlerarası duyarlıklarını etkileyen faktörler üzerinde durmuştur. Sonuç olarak, farklı ülkelerdeki UBDP öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık seviyelerinin oldukça yüksek olduğu ve öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık seviyelerinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Benzer bir çalışmada, Göçmen (2010) UBDP'nin uluslararası anlayış geliştirmeye olan etkisi üzerinde durmuş, MEB programı ve UBDP öğrencilerine Uluslararası Anlayış Anketi uygulamış ve ayrıca öğrencilerden uluslararası anlayışı kendi ifadeleri ile tanımlamalarını istemiştir. Araştırma sonucunda, iki program öğrencileri arasında uluslarası anlayış açısından anlamlı bir fark olmadığı fakat öğrencilerin uluslararası anlayış tanımlarında belirgin bir fark olduğunu ortaya koymuştur. UBDP öğrencilerinin MEB programı öğrencileri ile karşılaştırıldığında yaptıkları uluslararası anlayış tanımlarının gerek biçim gerekse içerik açısından daha kapsamlı olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, UBDP'nin öğrencilerinin kültürlerarası farkındalıklarında bir artış meydana getirdiği söylenebilir.

Ayrıca, kültürlerarası farkındalığı ve çokkültürlülüğü konunun doğasının bir parçası olarak gören Dil A Edebiyat dersinin ders kapsamı, hedefleri, işlenen kavramları, zorunlu kitap listeleri, etkinlikleri ve ölçme ve değerlendirme yolları gibi boyutlarının bir bütün olarak bu dersi alan öğrencilerin kültürlerarası farkındalığının gelişmesine etki ettiği söylenebilir. Dil A Edebiyat dersi bunu öğrencilerin farklı dönemler, tarzlar ve kültürlerden çeşitli ortamlar ve biçimlerdeki bir dizi metinle meşgul olmaları gibi hedefleriyle; kimlik, kültür, yaratıcılık, iletişim, bakış açısı, dönüşüm ve temsil gibi

kavramlarıyla; çeşitli yerli ve yabancı yazar, mekân, zaman, türden oluşan zorunlu kitap listeleriyle; kültürel öğelerin metinler arasında karşılaştırılmalı olarak incelenmesi gibi etkinlikleriyle ve küresel bir meseleye değinmeyi sözlü sınavın bir parçası olarak gören ölçme ve değerlendirme yöntemleriyle gerçekleştirmektedir.

BÖLÜM 4. SONUÇ

Bu bölümde, araştırmanın amacı, yöntemi ve bulguları dikkate alınarak araştırma özetlenmiş, araştırma bulgularına dayanarak araştırma konusu ile ilgili yargıda bulunulmuş ve konu ile ilgili gelecekte yapılacak araştırmalara yön vermesi açısından bazı önerilere yer verilmiştir.

4.1. Özet

Hızla küreselleşen günümüzde yeni nesillerin farklı kültürleri anlaması ve bu kültürlerle beraber yaşamayı öğrenmesi büyük önem taşımaktadır. Çokkültürlü bir çerçeveye sahip olan UBDP ve bu program kapsamındaki Dil A Edebiyat dersi programın temelini oluşturan "edebiyat sanatının metinler aracılığıyla yorumlanması ve öz dönüşümlü düşünme becerisiyle sözlü ve yazılı ifade edilmesi" yoluyla öğrencilere çokkültürlü bir bakış açısı kazandırmaktadır. Uluslar ve kültürler arasındaki sınırların gittikçe daha da silikleştiği günümüz dünyasında öğrencilerin bir yandan çokkültürlü bakış açısıyla etraflarındaki farklı renkleri görme becerisi kazanırken, diğer yandan geliştirdikleri kimlik bilinci ve eleştirel düşünme becerisiyle içinde yaşadıkları dünyanın küresel sorunlarına sorgulayıcı bir yaklaşım getirebilmeleri eğitimin temel kazanımlarındandır.

Bu araştırma, Türkiye'de UBDP programı uygulayan okullarda verilen Dil A Edebiyat dersinin öğrencilerdeki kültürlerarası farkındalık algısına etkisini görmek, bu dersin onların kültürlerarası iletişimsel yeterlilik düzeylerine katkısını sorgulamayı hedeflemiştir. Bunun yanında, öğrencilere kültürlerarası farkındalık kazandırmayı

amaçlayan Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin bu hedefe ulaşmaya yönelik yeterliklerini belirlenmiş ve UBDP uygulayan farklı okullardaki farklı uygulamalar incelenmiştir.

Araştırmaya 2019-2020 öğretim yılında İstanbul ve İzmir illerinde bulunan beş UBDP uygulayan özel okul, bu okullarda görev yapmakta olan 39 Dil A Edebiyat Edebiyat öğretmeni ve bu dersi alan 152 11. sınıf öğrencisi katılım sağlamıştır.

Araştırma, nitel ve nicel veri toplama ve analiz yöntemlerinin kullanıldığı tarama yöntemine göre yürütülmüştür. Dil A Edebiyat dersi veren öğretmelerin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlikleri beş alt boyuttan oluşan (bilgi, beceri, tutum, kültürel saygı, kültürel farkındalık) Çokkültürlü Eğitim Kültürel Yeterlik Ölçeği (ÇEKYÖ) ile, Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürlerarası iletişim duyarlık düzeyleri ise beş alt boyuttan oluşan (etkileşimde sorumluluk, etkileşimde kendine güvenme, kültürel farklara saygı, etkileşimden hoşlanma, etkileşimde dikkatli olma) Kültürlerarası İletişim Duyarlık Düzeyi (KİDD) ölçeği ile belirlenmiştir. Bunun yanında, UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının öğretmenlerin çokkültürlü eğitim uygulamaları sürecine olan etkisi öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ve belge taramaları sonucu elde edilen verilerden yola çıkılarak belirlenmiştir.

Araştırma bulgularına göre, UBDP uygulayan okullarda görev yapan Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim kültürel yeterlik ölçeğinden yüksek puanlar aldığı ve kendilerini çokkültürlü eğitim sunma bağlamında kültürel açıdan yeterli gördükleri ortaya konmuştur. Çokkültürlü eğitim kültürel yeterliklerin alt boyutlarını oluşturan bilgi, beceri, tutum, kültürel saygı ve kültürel farkındalık alanlarında ayrı ayrı incelendiğinde ise öğretmenlerin kendilerini en çok bilgi alt boyutunda yeterli görürken kültürel farkındalık alt boyutunda ise en az yeterli gördükleri ortaya çıkmıştır.

UBDP uygulayan okulların kendi misyon ve vizyonlarının öğretmenlerin çokkültürlü eğitim uygulamaları sürecine etkisi incelendiğinde her okulun misyon ve vizyon ifadelerinde çokkültürlülük ve kültürel farkındalık ile ilgili kavramlar olduğu, UBDP'nin belirlediği çerçevenin yanında okulların kendi misyon ve vizyonlarının Dil A Edebiyat dersinde kullanılacak olan eser seçimi sürecine etki ettiği, Dil A Edebiyat dersi

öğretmenlerinin derslerde çeşitli öğretim yöntemleri kullandığı ve öğretmenler tarafından tercih edilen öğretim yöntemleri ve etkinliklerinin okulların kendi misyon ve vizyonlarından etkilenmediği görülmüştür.

UBDP uygulayan okullarda Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin kültürel farkındalık seviyeleri incelendiğinde öğrencilerin kültürlerarası iletişim farkındalık seviyesinin yüksek olduğu görülmüştür. Kültürel farkındalık alt boyutları dikkate alındığında, öğrencilerin farklı kültürlerden bireylerle iletişim kurmaktan hoşlandıkları, etkileşim sırasında sorumluluklarının farkında oldukları, kültürlerarası farklara saygı duydukları ve dikkatli davrandıkları belirlenmiş fakat farklı kültürlerden bireylerle iletişim konusunda kendilerine güvenlerinin yüksek olmadığı bulunmuştur.

4.2. Yargı

Eğitimin, en genel ifadeyle "öğrencilerde istendik davranışları kalıcı kılma" hedefi ve günümüzde geldiği "evrensel boyut" düşünüldüğünde, örgün eğitimin son ayağı olarak kabul edebileceğimiz lise yıllarında öğrencilere kazandırılacak "kültürel bilinç", "kültürlerarası farkındalık algısı", ve "kültürlerarası iletişim becerisi" onların gelecekteki yaşamında oldukça önemli bir boyut kazanmaktadır. Ulusal eğitim programımız MEB TDE müfredatında lise öğrencileri için belirlenen temel amaçlar bölümünde geçen "Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak" bölümünde vurgulanan "millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş" ifadesi, ulusal programların doğal bakış açısını ortaya koymaktadır. Buna karşın UBDP programı, yine doğası gereği: "Uluslararası Bakalorya, kültürler arası anlayış, ve saygı ile daha iyi ve daha huzurlu bir dünya oluşturulmasına yardımcı olacak araştıran-sorgulayan, bilgili ve duyarlı genç, insanlar" tanımıyla benzer yaşta kazandırılması beklenen davranışlarda "kültürler

arası anlayış" kavramına vurgu yapmakta ve gençleri küresel dünyadaki ortak yaşama bu noktadan hareketle hazırlamaktadır.

Bu araştırmanın örneklemini oluşturan beş okulun her iki programı birden uyguluyor ve gereklerini yerine getiriyor olması, UBDP Dil A Edebiyat dersi öğretmenlerinin üzerine farklı bir misyon yüklemektedir. Programları yürüten öğretmenler, öğrencilerini bir yandan öncelikli olarak kendi kültürel değerlerinin farkında ve onları özümsemiş bireyler olarak yetiştirirken, diğer yandan onları "kültürlerarası iletişim becerisi" ve "kültürlerararası farkındalık algısı" ile donatarak hayata hazırlamak durumundadır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre öğretmenler bu misyonun farkındadır ve ona uygun dersler planlamaktadır. UBDP uygulayan okullardaki Dil A Edebiyat dersi öğretmenleri yetiştikleri, eğitim aldıkları ve hali hazırda sosyal yaşamlarını sürdürdükleri ulusal kültürün bir parçası olarak bu konuda özel bir eğitim-seminer-ders vb. almadıkları halde çokkültürlü eğitim bağlamında kültürel açıdan kendilerini yeterli görmektedirler. Yine aynı şekilde öğretmenlerin, farklı misyon ve vizyonlarla eğitim veren okullarda çalıştıkları halde benzer öğretim tekniklerinden yararlanarak ve Dil A Edebiyat dersinin temelini oluşturan kitap listesinin sağladığı esnekliği kullanarak; öğrencilerini bir yandan geliştirdikleri kimlik bilinci ile "içinde yaşadığı toplumun yerel ve ulusal değerlerinin farkında", diğer yandan kazandıkları kültürel iletişim becerisi ve kültürlerarası farkındalık algısı ile "dışında kalan toplumların kültürel değerlerine duyarlı" bir biçimde yetiştirmektedir. Bu da öğrencilerin daha bütünsel ve çok yönlü gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu noktada kitap seçiminde kurumsal misyon ve vizyonları nedeniyle sınırlandıklarını düşünen öğretmenlerin, sınıfta ders işlerken kendilerini daha özgür hissettiklerini belirtmeleri, okullardaki IB koordinatörleri ve bölüm başkanlarının görev tanımlarının / liderlik modellerinin önemini gösteren bir veri olarak dikkati çekmektedir.

Araştırmada üzerinde çalışılan ve UBDP uygulayan okullarda öğrenim gören 11. sınıf öğrencilerinden, Dil A Edebiyat derslerinde en temel anlamıyla edebiyatı "dille üretilen bir sanat dalı" olarak tanımaları, karşılaştıkları edebi metinler üzerinde sorgulayıcı değerlendirmeler yapmaları ve küresel sorunlara farklı çözüm önerileri getirmeleri beklenmektedir. Program kapsamında çoklukla öğrenci merkezli ilerleyen derslerde

öğrencilere kazandırılan alımlama, estetik ve etkileşim gibi temel becerilere insan temelinde ve insanın başka insanlarla kurduğu ilişkiler bağlamında yaklaşılmaktadır. UBDP Dil A Edebiyat dersi alan öğrencilerin, geliştirdikleri sosyal, estetik ve kültürel okuryazarlık becerisi ile dil iletişim becerilerini güçlendirmeleri, üniversite ve iş yaşamlarında bu becerileri kullanmaları beklenmektedir.

Araştırma sonunda, öğrencilerin farklı kültürlerden bireylerle iletişim konusunda kendilerine güvenlerinin yüksek olmadığı fakat farklı kültürlerden bireylerle iletişim kurmaktan hoşlandıkları, etkileşim sırasında sorumluluklarının farkında oldukları, kültürlerarası farklara saygı duydukları ve dikkatli davrandıkları görülmüştür. Buradan yola çıkarak orta öğrenim yıllarında, edebi yapıtlardaki olayları yorumlarken kazandıkları kültürlerarası farkındalık algısı ile yetişen iletişim becerisi gelişmiş öğrencilerin, daha sonraki yıllarda eğitim, iş ve özel yaşamlarında farklı insanlarla daha rahat iletişim kurabileceklerini, tanık oldukları yerel ve evrensel gelişmelere daha derinlikli yorumlar getirebileceklerini öngörmek mümkündür.

Araştırma boyunca alan yazınında bu konuda yapılan çalışmalarda, öğretim programlarının içeriğinde, araştırma kapsamında çalışılan okulların misyon ve vizyonlarında, kullanılan ulusal/uluslararası ölçeklerde, öğretmenlerle yapılan bire bir görüşmelerde "kültürlerarası iletişim becerisi" ve "kültürlerararası farkındalık algısı"nın UBDP Dil A Edebiyat dersi içerik, uygulama ve çıktılarına yansıdığı açıkça görülmüştür. Araştırmaya konu olan eğitim paydaşlarının algısında "birey, toplum, insanlık, kültür, kültürel miras, kültürlerarası anlayış ve saygı, dünya vatandaşı, küresel bakış açısı, benzerliklere ve farklılıklara karşı saygı" gibi ortak kavramların oturmuş olduğunu söylemek ve UBDP Dil A Edebiyat dersinin buna katkısını görmek mümkündür.

4.3. Öneriler

Dil A Edebiyat dersinin kültürlerarası farkındalık bağlamında incelendiği bu araştırmaya UBDP uygulayan beş özel okul, bu okullarda görev yapan 39 Dil A Edebiyat

Edebiyat öğretmeni ve bu dersi alan 152 11. sınıf öğrencisi katılmıştır. Konu ile ilgili ileride yapılacak çalışmalar aşağıdaki öneriler doğrultusunda şekillendirilebilir:

- UBDP uygulayan devlet okulları ve özel okullar aynı araştırmada örnekleme dahil edilip Dil A Edebiyat derslerinde kültürlerarası farkındalık karşılaştırmalı bir şekilde incelenebilir.
- UBDP uygulayan okullarda ve UBDP uygulamayan okullarda edebiyat dersleri kültürlerarası farkındalık bağlamında incelenebilir.
- UBDP uygulayan okullarda Dil A Edebiyat dersi alan 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin kültürlerarası farkındalık seviyeleri incelenebilir.
- UBDP uygulayan okullarda Dil A Edebiyat dersi alan 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin TOK derslerindeki başarısı ile kültürlerarası farkındalık seviyeleri arasındaki ilişki incelenebilir.
- UBDP uygulayan okullarda Dil A Edebiyat dersi alan 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin Yabancı Dil derslerindeki başarısı ile kültürlerarası farkındalık seviyeleri arasındaki ilişki incelenebilir.
- UBDP uygulayan okullardan mezun olan öğrencilerin üniversite yaşamlarında 11. ve 12. sınıflarda Dil A Edebiyat dersi kapsamında elde ettikleri kültürlerarası farkındalık algısının etkisi incelenebilir.
- Dil A Edebiyat dersi uygulamalarının kültürlerarası farkındalığa etkisini belirlemek amacıyla deneysel yönteme dayanan araştırmalar yapılabilir.
- Dil A Edebiyat dersi veren öğretmenlerin ders kapsamında kültürlerarası farkındalık geliştirmek için uyguladığı yöntemler daha ayrıntılı incelenebilir.
- Dil A Edebiyat dersinde kullanılan yöntemlere etki eden koşullar ve IB liderlerinin bu konudaki etkisi üzerine bir araştırma yapılabilir.

EKLER

EK-A Araştırma İzinleri

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.2150983 30.01.2020
Konu : Anket Araştırma İzni

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi: a) 22.11.2019 tarihli ve 7686 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 28.01.2020 tarihli ve 2011736 sayılı oluru.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Neslihan CANDAN'ın **"IBDP Programında Kültürler Arası Farkındalık: Okullar Arası Bir Karşılaştırma"** konulu araştırma çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarınıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanılması,** katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 30 gün içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Timur TUĞRAL
İl Millî Eğitim Müdürü a.
Şube Müdürü

EK:
1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İnsan Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

Bilgi İçin Aydın . BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 384 34 00- 3628

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evrakorgu.meb.gov.tr adresinden 5656-9edb-3eb8-9dd6-9141 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :12018877-604.01.02-E.7609655 09.06.2020
Konu :Araştırma İzni

KONAK İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi :a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21/01/2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı yazısı (Genelge 2020/2)
b) Maltepe Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsünün 22/11/2019 tarihli ve 7686 sayılı yazısı.
c)08/06/2020 tarihli ve 7536480 sayılı Valilik Onayı.

Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Neslihan CANDAN'ın; "IBDP Programında Kültürler Arası Farkındalık: Okullar Arası Bir Karşılaştırma" konulu araştırmasını ilçenize bağlı Özel İzmir Amerikan Kolejinde uygulama yapma isteği ilgi (c) Valilik Onayı ile uygun görülmüştür.

Söz konusu ölçeklerin uygulanmasının yukarıda adı geçen okulda 2019-2020 eğitim yılında eğitim öğretimi aksatmayacak ve eğitim kurumu yöneticilerinin uygun gördüğü şekilde, araştırma yapılmadan önce araştırmanın yapılacağı okullar tarafından "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Her Tür Okul ve Kurumlarda Yapılmasına İzin Verilen Araştırma Uygulamasında, Olabilecek Zararları Karşılama Taahhüdü" adlı ekin araştırmacı tarafından doldurulması gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

İlker ERARSLAN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

Ek:
1- Valilik Onayı
2- Araştırma Değerlendirme Formu
3- Anket Formları
4- Taahhüt Formu

Adres: Fevzipaşa mah. 452 sk. no:15 konak/ İZMİR
Elektronik Ağ
e-posta: strateji35_16@meb.gov.tr
Bilgi için: Dudu ALP Bilgisayar İşletmeni
Tel: 0 (232) 280 36 31
Faks: 0(___) ___ __ __

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 6d56-6627-3d57-9100-2d34 kodu ile teyit edilebilir.

EK-B Onam Formu

ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışmaIBDP Programında Kültürler Arası Farkındalık başlıklı bir araştırma çalışması olup Okullar Arası Karşılaştırma yapma amacını taşımaktadır. Çalışma, araştırmacı ismi tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile IBDP Programı Dil A dersinin Kültürlerarası Farkındalık Etkisi ortaya konacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, çeşitli anketleryapılarak sizdenveriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabileceksiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Araştırmacı Adı : Neslihan Candan
Adres:76.Sok. No: 28/2 Göztepe /İzmir
İş Tel : 02323550464
Cep Tel :05325059414

EK-C Ebeveyn Onam Formu

EBEVEYN ONAM FORMU

Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanır. Form ve ölçeklerimiz elden verilecektir. Araştırmamız esnasında çocuğunuzun kimliğinizi açığa çıkaracak hiçbir bilgi istenmeyecektir. Araştırmaya katılması için sizden herhangi bir ücret talep edilmeyecek ve araştırmacı tarafından da size herhangi bir ücret ödenmeyecektir. Cevaplar tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilmeye alınacaktır. Çocuğunuzun cevaplayacağı soruların onun psikolojik gelişimine olumsuz etkisi olmayacağından emin olabilirsiniz. Sizlerin de kimlik bilgileri gizli olacak olup, **kodlamalar** ile formu doldurabilirsiniz.

Araştırma ile ilgili bir sorunuz olursa veya herhangi bir nedenden dolayı bizimle iletişim kurma ihtiyacınız doğarsa aşağıdaki e-posta adresini veya telefon numarasını kullanarak bize yöneltebilirsiniz.

Saygılarımızla,

e-posta: ncandan@aci.k.12.tr telefon :5325059414

Lütfen bu araştırmaya katılmak konusundaki tercihinizi aşağıdaki seçeneklerden size en uygun gelenin altına imzanızı atarak belirtiniz.

A) Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve çocuğumun da katılımcı olmasına izin veriyorum. Çalışmayı istediğim zaman yarıda kesip bırakabileceğimi biliyorum ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum.

Veli Kod;

E1..... K1.....

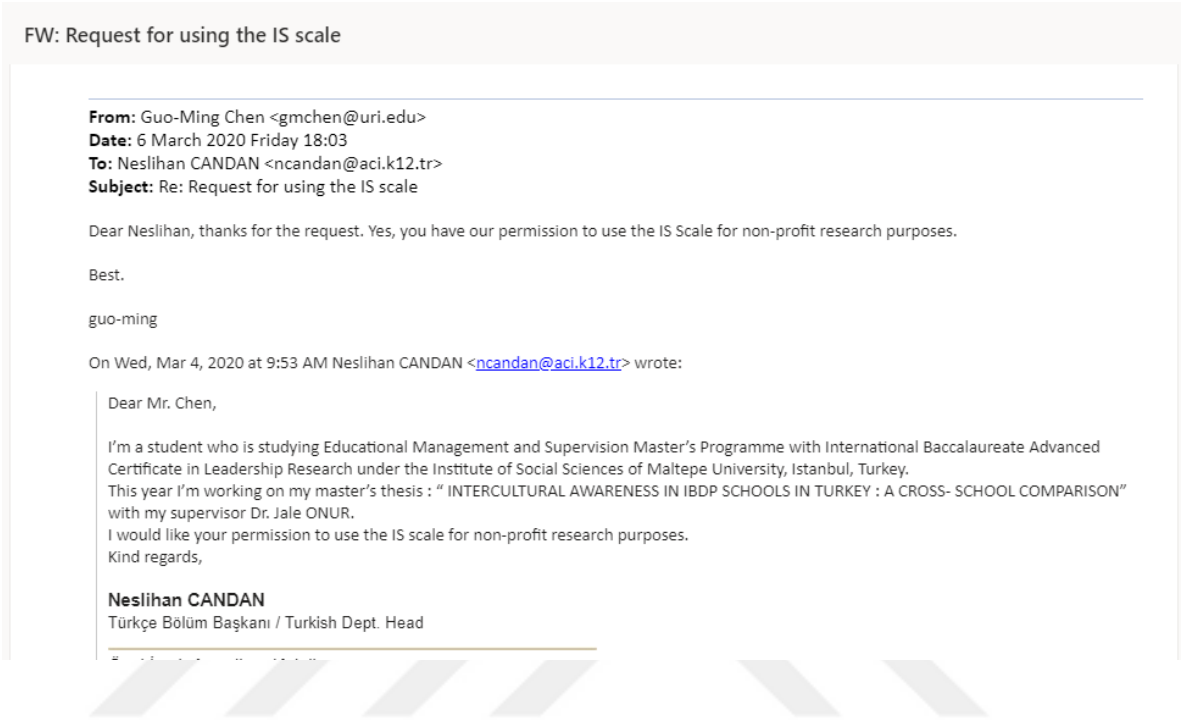
B) Bu çalışmaya katılmayı kabul etmiyorum ve çocuğumun da katılımcı olmasına izin vermiyorum.

Veli Kod;

E1..... K1.....

EK-Ç Ölçek İzin Yazısı

FW: Request for using the IS scale

From: Guo-Ming Chen <gmchen@uri.edu>
Date: 6 March 2020 Friday 18:03
To: Neslihan CANDAN <ncandan@aci.k12.tr>
Subject: Re: Request for using the IS scale

Dear Neslihan, thanks for the request. Yes, you have our permission to use the IS Scale for non-profit research purposes.

Best.

guo-ming

On Wed, Mar 4, 2020 at 9:53 AM Neslihan CANDAN <ncandan@aci.k12.tr> wrote:

> Dear Mr. Chen,
>
> I'm a student who is studying Educational Management and Supervision Master's Programme with International Baccalaureate Advanced Certificate in Leadership Research under the Institute of Social Sciences of Maltepe University, Istanbul, Turkey.
> This year I'm working on my master's thesis : " INTERCULTURAL AWARENESS IN IBDP SCHOOLS IN TURKEY : A CROSS- SCHOOL COMPARISON" with my supervisor Dr. Jale ONUR.
> I would like your permission to use the IS scale for non-profit research purposes.
> Kind regards,
>
> **Neslihan CANDAN**
> Türkçe Bölüm Başkanı / Turkish Dept. Head

EK-D Çokkültürlü Eğitim Kültürel Yeterlik Ölçeği (ÇEKYÖ)

ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM KÜLTÜREL YETERLİK ÖLÇEĞİ

Kültürel yeterlik, farklı kültürlerden insanları anlama, duyarlılıkla etkili iletişim ve etkileşimde bulunma yeteneği demektir. Çokkültürlü eğitimde;

- farklı etnik, kültür ve inanç grupların tarihi, kültürü ve değerlerinin farkında olma,
- kültürler arası etkileşimler ve deneyimleri kavrama,
- farklı etnik, kültür ve inanç grupları ile ilgili kendi önyargılarının ve taraflılıklarının farkında olma ve bunları değiştirmeye yönelik olumlu tutuma sahip olma,
- etkili bir şekilde, çokkültürlü öğretimi planlama ve uygulama becerisine sahip olma, olmak üzere öğretmenlerin sahip olması gereken dört farklı yeterlik vardır (Niggle ve Stage, 1990).

Bu ölçekte aşağıdaki önermelerde "farklı öğrenci", etnik köken, kültür, dil, din, inanç, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey vb. özellikler bakımından diğer öğrencilerden farklı olmayı ifade etmektedir.

Aşağıdaki ifadeleri okuyarak, size uygunluk derecesine göre her ifadenin karşısında bulunan seçeneklerden yalnızca birinin içine ✕koyarak içtenlikle cevaplayınız.

Teşekkürler Neslihan Candan

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Çokkültürlü bir sınıf için uygun öğretim materyalleri geliştirebilirim.					
2. Farklı öğrenciler, farklı düşünme, davranma ve konuşma şekline sahip değildir.					
3. Farklı öğrencilerimin aileleriyle yakın ilişki kurabilirim.					
4. Farklı öğrencilerin kültürü ile okul kültürü arasında fark yoktur.					
5. Farklı gruplar hakkındaki olumsuz söylemleri					

ortadan kaldırabilecek öğretim yöntemleri geliştirebilirim.					
6. Farklı öğrencilerimin ne demek istediğini tavırlarından anlayabilirim.					
7. Farklı öğrencilere uygun öğretim konusunda meslektaşlarımla sürekli görüş alış verişinde bulunabilirim.					
8. Farklı öğrencilere de eşit davranırım.					
9. Farklı öğrencilere zarar verebilecek okul uygulamalarına müdahale edebilirim.					
10. Farklı öğrencilerin özgüvenini artıracak etkinlikler düzenleyebilirim.					
11. Farklı öğrencilerle ilgili duygu ve düşüncelerimi sürekli gözden geçirebilirim.					
12. Grup çalışmalarına farklı gruplardan öğrencileri katarak gruplar oluşturabilirim.					
13. Irkçı inanç, tutum ve duygularımı farklı etnik kökenden kişilere yansıtmam.					
14. Farklı öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli öğretim yöntemlerini uyarlayabilirim.					
15. Kültürel olarak farklı öğrenciler farklı şekilde öğrenmez.					
16. Okullar farklı öğrencilere eşit öğrenme fırsatı sunmalıdır.					
17. Öğrencilerimin dini/manevi inançlarına saygı gösteririm.					
18. Öğrencilerin farklı özellikleri, onların öğrenme-öğretme süreçlerini etkilemez.					
19. Öğrencilerimin kendi önyargıları ve taraflılıklarını incelemelerine yardımcı olabilirim.					
20. Öğrencilerimin kendilerinden farklı etnik ve kültürel grupların bakış açısını anlamalarına yardımcı olabilirim.					
21. Öğrencilerin davranışlarında etnik kökenleri					

etkili değildir.					
22. Öğretimi farklı öğrencilerin kişisel ve kültürel bilgilerini temele alarak planlayabilirim.					
23. Sınıfımda farklı gruplara saygı duymayı sağlayacak etkinlikler düzenleyebilirim					
24. Sınıfımda farklılığı gözönüne alan, çeşitliliği destekleyici davranışlar sergilerim.					
25. Yeni bir bilgiyi sunarken, farklı gruplardan öğrencilerin kültürel geçmişini dikkate alabilirim.					
26. Öğretim materyallerindeki önyargılı ve taraflı içerikleri analiz edebilirim.					
27. Eğitimde eşitliği sağlamak için, öğretim materyallerinde değişiklik yapılması gerekir.					
28. Öğrencilerimin tarihi ve güncel olayları değişik bakış açılarıyla görmelerine yardımcı olabilirim.					

EK-E Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyi Ölçeği (KİDD)

KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM DUYARLILIK DÜZEYİ ANKETİ (KİDD)

Değerli öğrenciler,

Aşağıdaki ifadeleri okuyarak, size uygunluk derecesine göre her ifadenin karşısında bulunan seçeneklerden yalnızca birinin içine ✕koyarak içtenlikle cevaplayınız.

Teşekkürler Neslihan Candan

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken oldukça dikkatliyimdir.					
2. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda mümkün olduğunca çok bilgi elde etmeye çalışırım.					
3. Kültürel olarak farklı olan muhatabıma onu anlayıp anlamadığımı sözlü ya da sözsüz işaret ederim.					
4. Farklı kültürlerden insanların davranış biçimlerine saygılıyımdır.					
5. Kültürel olarak farklı olan muhatabımla benim aramdaki farklılıklara karşı hoşnutluk hissederim.					
6. Etkileşimimiz boyunca kültürel olarak farklı olan muhataplarıma sık sık olumlu yanıtlar veririm.					
7. Farklı kültürlerden insanlara karşı açık fikirliyimdir.					
8. Diğer kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda her zaman için ne söyleyeceğimi bilirim.					
9. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken kendimden emin olurum.					

10. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda istediğim kadar sosyal olabilirim.					
11. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken kendimi güvende hissederim.					
12. Farklı kültürlerden insanların değerlerine saygı duyarım.					
13. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan hoşlanırım.					
14. Farklı kültürlerden insanlarla birlikte olmayı sevmem.					
15. Kendi kültürümün diğer kültürlerden daha iyi olduğunu düşünürüm.					
16. Diğer kültürlerden olan insanların dar görüşlü olduğunu düşünürüm.					
17. Farklı kültürlerden insanlarla birlikteyken sık sık cesaretim kırılır.					
18. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmanın işe yaramaz olduğunu hissediyorum.					
19. Kültürel olarak farklı insanlarla ilgilenmek zorunda kalacağım durumlardan kaçınırım.					

KAYNAKÇA

Aktaş, Çam Bilge. *Ortaöğretimde Uluslararası Bakalorya Programı ile Ulusal Programdaki Anadil Öğretimi Derslerinin Eleştirel Düşünme Becerileri Açısından Karşılaştırılması.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2013.

Aktaş, Tahsin. *Yabancı Dil Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım.* Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı. Ankara: Bizim Büro Basımevi, 61-66, 2008.

Altunışık, Remzi; Coşkun, Recai; Bayraktaroğlu, Serkan; Yıldırım, Engin. **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-SPSS Uygulamalı.** 3. Baskı, Sakarya: Sakarya Kitapevi, 2004.

Ateşkan, Armağan; Onur, Jale; Sagun, Sıla; Sands, Margaret; Çorlu, M. Sencer. *Alignment between the DP and MoNEP in Turkey and the Effects of These Programmes on the Achievement and Development of University Students.* Final Rapor. Ankara: Bilkent Üniversitesi, 2014.

Avcılar, Ahsen. *Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Etkililik Düzeylerinin Çeşitli Faktörler Açısından Belirlenmesi: Bir Devlet Üniversitesi Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

Baker, Will. Intercultural Awareness and Intercultural Communication Through English: An Investigation of Thai English Language Users in Higher Education. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Southampton: Southampton Üniversitesi, 2009.

Balcı, Ali. **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler.** 6. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2006.

Başbay, Alper & Bektaş, Yelda. "Çokkültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yeterlikleri." **Eğitim ve Bilim**. 34(152): 30-43, 2009.

Bayülgen, Nuray. *Uluslararası Bakalorya Programı Türkçe A1 Dersi Alan Öğrenciler İle Genel Program Türk Edebiyatı Dersi Alan Öğrenciler Arasındaki Bilişsel Ve Duyuşsal Becerilerin Karşılaştırılması.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2012.

Biro, Ildiko Murrayne. *Two Teachers' Perspectives of Teacher-Teacher Interactions during the Implementation of the International Baccalaureate Primary Years Programme.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kanada: Toronto Üniversitesi, 2003.

Bogdan, Robert & Biklen, Sari Knopp. **Qualitative Research for Education: An introduction to theories and methods**. Boston: Allyn and Bacon, Inc., 1998.

Bora, Nuray. *Uluslararası Bakalorya Diploma Programının (IB) Öğretmen ve Öğrencilerin Öğrenme İklimi ile İlgili Algıları Üzerindeki Etkisi / The Affect of International Bacalaureate Diploma Programme on Teachers' and Students' Perceptions of the Learning Climate.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Büyükgenç, Fatma. *Uluslararası Bakalorya Diploma Programı Mezunlarının Programa İlişkin Görüşleri.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2014.

Byram, Michael. **Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence.** Multilingual Matters, 1997.

Chen, Guo-Ming. Intercultural Communication Competence: Some Perspectives of Research. **The Howard Journal of Communications**. 2: 243-261, 1990.

Chen, Guo-Ming & Starosta, J. William. Intercultural Communication Competence: A Synthesis. **Journal Annals of the International Communication Association**. 19(1): 353-383, 1996.

Chen, Guo-Ming & Starosta, J. William. A Review of the Concept of Intercultural Sensitivity. **Human Communication**. 1: 1-16, 1998.

Chen, Guo-Ming & Starosta, J. William. The Development and Validation of the Intercultural Sensivity Scale. **Human Communication**. 3: 1-15, 2000.

CoE. "Intercultural Competence for All Preparation for Living in a Heterogeneous World." Council of Europe Publishing, 2012.

Creswell, J. W. **Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Method Approaches** (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage, 2003.

Çarşanlı, Dilara. *Uluslararası Bakalorya ve MEB Türk Edebiyatı Dersi Kesişiminde Bir Roman Analizi: Kültürel Açıdan İnce Memed*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2013.

Çiftçi, Acar Yasemin. *Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Öğretmenlerin Kültürel Yeterliklerine İlişkin Algıları.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

Davcheva, Leah & Sercu, Lies. Bölüm 6, "Culture in Foreign Language Teaching Materials in an Intercultural World." haz. Lies Sercu, Ewa Bandura, Paloma Castro, Leah Davcheva & Chryssa Laskaridou, Multiligual Matters, 2005.

Deardorff, K. Darla. "Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization," **Journal of Studies in International Education**. *10*(3): 241-266, 2006. http://dx.doi.org/10.1177/1028315306287002(2006).

Demir, Namık Kemal. *Uluslararası Bakalorya Programı'na İlişkin Yönetici, Öğretmen, Veli ve Mezun Görüşleri.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2009.

Demiral, Hilmi. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminin Uluslararası Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi (Eskişehir İli Örneği).* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2011.

Demircioğlu, Şerife & Çakır, Cemal. "Intercultural Competence of Students in International Baccalaureate World Schools in Turkey and Abroad," **International Education Studies**. 9(9): 1-14, 2016.

Demirer, Vildan. *Uluslararası Bakalorya (IB) Uygulayan Özel Okullarda Çalışan Öğretmenlerin Bu Programa Karşı Olan Tutumlarının İş Tatminlerine Yansıması.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

Devrimsel, Derya. *Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Türk Edebiyatı ve Uluslararası Bakalorya Diploma Programı (UBDP) Dil A Edebiyat : Edebiyat (Türkçe) Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2016.

Ece, Tuğba. *IB Programlarının Öğretmen ve İdarecilerin Kültürlerarası Farkındalık Düzeylerine Etkisi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Eğinli, Ayşen & Yalçın, Melis. "Kültürlerarası Yeterliliğin Gelişmesi ve Kültürleraras Uyum." **Global Media Journal TR Edition**. 7(13): 6-27, 2016.

Fox Elizabeth. "The Emergence of the International Baccalaureate as an Impedus for Curriculum Reform." M. Hayden & J. Thompson (ed.), **International Education Principles and Practice** içinde. (65-76). London and New York: RoutledgeFalmer, 2004.

Gay, Lorraine R. **Educational Research: Competencies for Analysis and Application.** 3rd Ed. London: Merrill Publishing, 1987.

Göçmen, Gültekin. *Uluslararası Bakalorya Programı'nın Uluslararası Anlayış Geliştirmeye Katkısı (Türkiye Örneği).* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2010.

Guilherme, Maria Manuela. "Intercultural Competence." Michael Byram (Ed.) **Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning** içinde. (297-300) London: Routledge, 2000.

Gültekin, Selda. *Uluslararası Bakalorya ve Ulusal Programlardan Mezun Olan Öğrencilerin Ortaöğretim Diploma Notları ve ÖSS Puanlarının Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2006.

Hallinger, Philip, Lee, Moosung, Walker, Allan. “Program Transition Challenges in International Baccalaureate Schools.” **Journal of Research in International Education**. 10(2): 123-136, 2011.

Hammer, Mitchell R., Bennett, Milton J., Wiseman, Richard. “Measuring Intercultural Sensitivity: The Intercultural Development Inventory”, **International Journal of Intercultural Relations**. 27: 421–443, 2003.

Hill, Ian. “The International Baccalaurate.” G. Philips ve T. Pound (Ed.), **The Baccalaurate A Model for Curriculum Reform** içinde (47-76). London: Kogan Pag, 2003.

IBO-International Baccalaureate Organization. *Language A: Literature Guide First Assessment 2021*. Cardiff: IBO, 2019.

IBO-International Baccalaureate Organization. *Language A Teacher Support Material First Assessment 2021*. Cardiff: IBO, 2019.

IBO-International Baccalaureate Organization. *About the IB*. 29.08.2020 tarihinde alınmıştır, (https://www.ibo.org/about-the-ib/) 2020a.

IBO-International Baccalaureate Organization. *Programmes*. 29.08.2020 tarihinde alınmıştır, (https://www.ibo.org/programmes/) 2020b.

IBO-International Baccalaureate Organization. *Primary Years Programme*. 29.08.2020 tarihinde alınmıştır, (https://www.ibo.org/programmes/primary-years-programme/) 2020c.

IBO-International Baccalaureate Organization. *Middle Years Programme*. 29.08.2020 tarihinde alınmıştır, (https://www.ibo.org/programmes/middle-years-programme/) 2020d.

IBO-International Baccalaureate Organization. *Diploma Programme*. 29.08.2020 tarihinde alınmıştır, (https://www.ibo.org/programmes/diploma-programme/) 2020e.

IBO-International Baccalaureate Organization. *Language A: Literature SL/HL*. 29.08.2020 tarihinde alınmıştır, (https://ibo.org/programmes/diploma-programme/curriculum/language-and-literature/) 2020f.

İşisağ, Korkut. "The Acceptance and Recognition of Cultural Diversity in Foreign Language Teaching," **Gazi Akademik Bakış**. 4(7): 251-260, 2010.

Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2006.

Keleş, Ajda Büşra. *Ankara İlinde Uluslararası Bakalorya Diploma Programı'na Dâhil Olan ve Olmayan On İkinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları ve Okumaya Yönelik Tutumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2013.

Kirkwood, Toni Fuss. “Our Global Age Requires Global Education: Clarifying Definitional Ambiguities.” **The Social Studies**. 92: 10-15, 2001.

Küçük, Salim. “Kültürler Arası Öğrenme Üzerine Bir Kavram-Model Denemesi ve Türkçe Ders Kitapları.” **Türklük Bilim Araştırmaları.** 29: 227-260, 2011.

Matsumoto, David, LeRoux, Jeffery A., Bernhard, Roberta, Gray, Heather. “Unraveling the Psychological Correlates of Intercultural Adjustment Potential”, **International Journal of Intercultural Relations**. 28: 281–309, 2004.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. **Qualitative Data Analysis: A Source Book of New Methods**. London: SAGE Publications, 1984.

Olson, Christa Iee & Kroeger, Kent R. “Global Competency and Intercultural Sensitivity.” **Journal of Studies in International Education.** 5: 116-137, 2001.

Onur, Jale. *A Study of the Effects on Teaching Methods and Teaching Styles of Converging National and International Curricula at the Koç School – Istanbul*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Bath, UK: University of Bath, 2008.

Patton. Michael Quinn. **Qualitative Research and Evaluation Methods (3rd Ed.).** Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2002.

Reimers, Fernando. “Global Competency: Educating the World.” **Harvard International Review**. 30(4): 24–27, 2009.

Sagun, Sıla; Ateskan, Armağan & Onur, Jale. “Developing Students for University Through an International High School Program in Turkey,” **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**. 16(2): 439-457, 2016.

Samovar, Larry; Porter, Richard; McDaniel, Edwin. **Intercultural Communication: A Reader**. 14. Basım. Boston: Cengage Learning, 2010.

Sowa, ElZbieta. “Addressing Intercultural Awareness-Raising in the Young Learner EFL Classroom in Poland: Some Teacher Perspectives.” Sarah Rich (Eds.) International Perspectives on Teaching English to Young Learners içinde (104-122). London: Palgrave Macmillan, 2014.

Spitzberg, Brian H. “A Model of Intercultural Communication Competence.” L. Samovar & R. Porter (Eds.) **Intercultural Communication: A Reader** içinde (2nd ed., 7-24). Belmont, CA: Wadsworth Publishing, 2000.

Stepannic, A. *The International Baccalaureate Organization: Characteristics and Practices That Lead to Improved School Climate and Student Achievement*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Chicago: Roosewelt Üniversitesi, 2006.

Taber, Nathan. **Survive the IB. A complete guide to the International Baccalaureate Diploma**. LayLine Publishing, 2011.

Taguchi, Naoko; Xiao, Feng & Li, Shuai. "Effects of Intercultural Competence and Social Contact on Speech Act Production in a Chinese Study Abroad Context." *Modern Language Journal, 100*(4): 775-796, 2016.

Taş, Tuğba. *Ortaöğretimde Klasik ve IB Programlarını Gören Öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Olan Tutumlarının Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi. 59(2466): 713, 1996.

Teddlie, Charles & Tashakkori, Abbas. **Foundations of Mixed Methods Research: Integrating Quantitative and Qualitative Approaches in the Social and Behavioral Sciences.** London: Sage, 2009.

Teke, Samet. *Üniversite Öğrencilerinin Uluslararası Bakalorya Diploma Programı ve MEB Lise Programlarına İlişkin Bakış Açıları.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2015.

Topçu, Filiz. *Türk Eğitim Sisteminin Tarihsel Gelişimi ile Yabancı Okullarının Bu Sistem Üzerindeki Etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

Trang, Nguyen; Barrett, Nigel; Tho, Nguyen. "Cultural Sensitivity and Its Impact on Business Relationship Quality." **Conference Proceeding 19th Annual IMP Conference**, 1-9, 2003.

Varner, Edward L. **So, you want to be an International Baccalaureate School, eh? An ıntruduction to the International Baccalaureate.** Montona: SE Publications, 2009.

Walters, Wayne. N. *A Case Study of Implementing an International Baccalaureate Middle Years Pogramme: Teachers' Motivation and Perceptions Towards Change.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Pennsylvania: Indiana Üniversitesi, 2007.

Wiseman, Richard L. "Intercultural Communication Competence." W. B. Gudykunst & B. Mody (Eds.) **Handbook of International and Intercultural Communication** (2nd Ed. 207-224). Thousand Oaks, CA: Sage, 2002.

Yalçıner, Mehmet. **Eğitimde Gözlem ve Değerlendirme.** Ankara: Nobel Yayıncılık. 2006.

Yıldırım, Ali & Şimşek, Hasan. **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.

Yılmaz, Ceyda. *Uluslararası Diploma (International Baccalaureate) ile Milli Eğitim Bakanlığı Lise 1-3 Biyoloji Dersi Programlarının Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2005.

Yılmaz, M. Betül. "İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Bilgisayara Yönelik Bağımlılık Gösterme Eğilimlerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelemesi." **Eğitim Teknolojileri Araştırma Dergisi.** 1(1): 1-16, 2010.

Zhao, Yong. "Preparing Globally Competent Teachers: A New Imperative for Teacher Education." **Journal of Teacher Education**. 61: 422-431, 2010.